

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1904. Andra Kammaren. N:o 64.

Tisdagen den 17 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning konstitutionsutskottets utlåtande n:o 5, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 49 och 87 regeringsformen samt §§ 10 till och med 25 äfvensom §§ 27, 28 och 38 riksdagsordningen jämte inom Riksdagen väckta förslag i fråga om valrätten till Riksdagens kamrar; och lämnades därvid i fråga om *punkterna 1:o) och 3:o) samt punkten 2:o) mom. b)—h)*, enligt förut skedd anteckning, ordet till

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Herr Branting, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Redan vid remissen af rösträttspropositionen riktade konstitutionsutskottets vice ordförande en anmärkning mot särskildt mig, men äfven åtskilliga andra, hvilka varit med om den bekanta skrifvelsen år 1902, för inkonsekvens, då vi nu ställde oss afvisande, många bland oss, mot Kungl. Maj:ts förslag. Jag ber att, utom det svar, som jag redan då afgaf, och hvaruti jag för egen del hänvisade till de villkor för proportionalitetens tillämpning, som funnos angifna i min motion år 1902, ytterligare få erinra därom, att under debatten år 1902, då denna skrifvelse beslöts, yttrade sedermera finansministern, herr Meyer, följande: »Så vidt jag kan finna, skulle, därest den nu föreslagna skrifvelsen blefve afläten, Kungl. Maj:st få fullkomligt fria händer att pröfva frågan från alla sidor, och om en kommitté blefve tillsatt, skulle äfven den erhålla fria händer.»

Det var just uti detta yttrande, som jag för min del instämde, och där understrykes, synes det mig, på ett så eftertryckligt sätt som möjligt, afsikten med hela saken, att det skulle ske en fullständig utredning, på den allmänna rösträttens grund, utaf de villkor och förhållanden, bland annat äfven proportionella val, hvarunder denna nya princip skulle kunna komma att tillämpas. Sålunda vidhåller jag nu liksom förut gentemot den ärade vice ordföranden i konstitutionsutskottet, att vi, som varit med om skrifvelsen, hafva haft fria

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

händer och hafva fortfarande fria händer att i föreliggande fall se på resultatet af den utredning, som nu föreligger, huruvida vi kunna följa Kungl. Maj:t i det förslag, som nu är framlagdt, eller om vi måste reservera oss mot detsamma.

Uti den motion, som utaf mig och mina partikamrater blifvit framlagd, hafva vi också gentemot de proportionella valen intagit samma mening som förut under den offentliga diskussionen om dessa ting, nämligen att vi ingalunda ställa oss *principiellt* afvisande, men att alltsammans beror på tillämpningen. Vi hafva betonat en hel del lämplighetshänsyn, hvilka synas göra det föga tilltalande att börja med proportionella val just vid dessa andra-kammar-val. Men som det första och viktigaste argumentet har i alla fall satts fram *det*, att det här gällde proportionalitetsprincipens tillämpning för blott *en del* af representationen och därmed, efter vår uppfattning, nödvändigtvis en snedvridning af det resultat, hvartill denna i och för sig rättvisa valform måste föra.

I själfva verket tror jag, att man kan säga, att regeringen gjorde sitt misstag, sitt olyckliga misstag däruti, att den tog en rent teknisk utredning, sådan som den förelåg från den proportionella kommittén, för att på samma gång vara en politisk utredning. Kommittén hade tagit sin sak rent tekniskt. Den ville endast försöka att åstadkomma en lämplig, för våra förhållanden i Sverige under vissa förutsättningar passande metod, och sökte eliminera bort de allehanda invändningar, som riktats mot alla andra af de många förut föreslagna metoderna. Men däremot ställde den aldrig inför sig det problemet, som, äfven om kommittén icke hade behöft uppställa detsamma, dock åtminstone regeringen bort hafva ställt inför sig, nämligen huruvida tillämpningen utaf dessa vackra teorier om proportionell rättvisa vid ett *en-kammar-system*, också passade för ett två-kammar-system sådant som vårt. Det var *den* frågan, som aldrig blef besvarad från regeringshåll och från deras sida, som förfäktat regeringens ståndpunkt. Det har aldrig svarats på *den* invändning, som från denna synpunkt framkommit. Och äfven i det för öfrigt i mångas tycke synnerligen utmärkta anförande, hvilket vi på förmiddagen hörde från herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, förbigicks med beaktansvärd tystnad just denna sida af saken.

I afseende å proportionella kommitténs resonemang må gärna sägas, att det är hela tiden sådant uti dess allmänna motivering, att det är fullkomligt oangripligt, så länge man rörde sig med en-kammar-system. Men alltid står den frågan fram: huru ställer sig detta, när man för öfver metoden till två-kammar-system och då till på köpet blott talar om att tillämpa den på den *ena* kammaren?

Nu har det blifvit, såsom bekant, *mod* att framhålla det proportionella valsättets fördelar, både i tid och otid, i smått och stort. Och motståndarne, som i allmänhet hafva lagt tyngnpunkten af sina anmärkningar på andra områden, hafva i regel skyndat förbi de rent tekniska invändningarna, för hvilka emellertid ej heller det nu framlagda kungl. förslaget kan gå fritt. En sådan ber jag att nu få framföra här till kammarens protokoll, eftersom jag tror, att den har blifvit synnerligen litet beaktad, men den dock är, efter min öfver-

tygelse, förtjänt att begrundas. Det kan hända vid systemets eventuella praktiska tillämpning, att den kommer att visa sig medföra en bland de största svårigheterna.

Jag syftar på den omständigheten, att, såsom detta proportionella valsystem är lagdt, blir det faktiskt en liten, kanhända alldeles försvinnande liten grupp bland valmännen inom ett parti, hvilken ensam bestämmer ordningsföljden bland kandidaterna och därigenom också, kan man säga, *hvilka* kandidater i själfva verket blifva valda. Låt oss tänka oss, hur det i praktiken kommer att taga sig ut, om detta system skulle införas. Det blir så, att ett parti söker att enas om ett antal kandidater, något större än det kan förstå, på grund af sin kännedom om ställningen i valkretsen, att partiet kan ha möjlighet att besätta. Låt oss antaga t. ex., att det är fråga om ett parti i en krets, hvilken har att tillsätta 7 à 8 representanter. Vet man så, att man icke på långt när kommer upp till hälften, antager jag, att partiet kommer att uppsätta en lista med t. ex. 4 namn. Denna lista på 4 namn, som partiet sålunda uppsätter, blir den, som partiets press och partiets valmöten och agitatorerna och hela valapparaten kommer att drifva i valrörelsen. Det kommer då med naturnödvändighet att gå så, att, trots allt vackert, som säges, att den enskilda friheten skall respekteras gentemot partiledningen, man dock måste taga hänsyn till att framför allt söka samla så stor röstkraft som möjligt åt den lista, som partiet vill understödja. Således måste *den* parolen komma att gifvas: Ni kan ju hålla eder inom listan, något olika, men för all del gå ej utom listan, och allra helst, för enkelhetens skull, håll er till listan ren och klar, alldeles sådan som den är af vårt parti upptagen.

Man kan nu förutsätta, att naturligtvis ett stort flertal valmän, hvilka icke bry sina hjärnor med allehanda utredningar om den ena eller andra eventualiteten, kommer att följa denna parol, och att sålunda exempelvis $\frac{9}{10}$ af partiets röstkraft kommer att afgifvas på de ifrågavarande fyra kandidaterna. Sedan visar det sig vid den slutliga röstsammanräkningen, att den röstsumma, som partiets lista erhållit, icke berättigar partiet till mer än, låt oss säga, två platser. Två utaf dessa kandidater komma således att gå in och förklaras valda. Hvilka blifva dessa två? Jo, de som hafva fått det högsta antalet röster. Men de $\frac{9}{10}$ af partiet, som hafva röstat programenligt och partidisciplinenligt på alla fyra, hafva således förhjulpt alla fyra upp till kandidatnr med lika röstetal. Den återstående tiondedelen, som afvikit från det program, som förut fastslagits af partiet, har helt och hållet, genom sitt kanhända ganska omotiverade eller af enskilda synpunkter betingade förfaringssätt, bestämt ordningen bland kandidaterna, och således hvilka två af partiet som faktiskt komma att blifva valda.

Jag kan icke finna annat, än att detta är ett svårt fel i det svenska förslaget, och att man, genom själfva valmetoden, premierar allehanda koteriintriger och allehanda slags småfinurligheter inom de skilda partierna. De hålla nog ihop gentemot de andra, *det* kan man åstadkomma, men inom partierna blir det därigenom utrymme för dem, som vilja genom att gifva sin röst åt ett par af de fyra

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

särskildt utmärka och föra fram dem *framför* de två andra kandidaterna, hvilka måhända partiets flertal, om det haft tillfälle att gifva sin vilja något uttryck, skulle hafva ställt i främsta linjen. I detta afseende kan jag icke finna annat, än att det belgiska systemet är långt bättre än det svenska. Ty i det belgiska systemet för proportionsval uppgör partiet som här en lista, som lämnas in och offentligt anmäles. Därvid iakttages dock, att de namn, som stå främst på listan, räknas för att vara de som i främsta rummet böra komma i åtanke. Det är således en gradering i detta afseende, som där införts. Häremot *kan* åtskilligt sägas; och det kan vara ganska svårt att afgöra mellan de olika kandidaterna med en sådan gradering; men man kan åtminstone ej säga annat, än att i det belgiska systemet *hela partiet* fått vara med om att bestämma eller åtminstone utpeka, *hvilka* det i främsta rummet vill hafva såsom representanter, något som däremot i det svenska systemet synes mig helt och hållet vara förbisedt.

Allt detta kan visserligen sägas vara en detalj, men är visst icke en oviktig sådan. Huru det lätt kan komma att ställa sig, just ur denna synpunkt, när man nu enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle välja för stad och landsbygd gemensamt, skall jag med några ord beröra. Antag att en partilista göres upp, låt oss t. ex. säga det liberala partiets lista, och att den upptager ett par stycken stadsrepresentanter och några stycken landsrepresentanter. Ja, då vore det mycket godt och väl, i fall verkligen partidisciplinen drefves så långt, trots alla motsättningar mellan land och stad, om hvilka vi här dagligdags höra talas, att det stora flertalet af landsborna behöllo både representanterna från landsbygden och städerna, samt att stadsborna faktiskt gjorde landsborna motsvarande återtjänst. Men det skulle dock å andra sidan mycket lätt *kunna* hända, att man resonerade som så i staden: ja, må vara, att vi borde göra så, men det är väl ändå säkrast, att vi samla vår röstkraft på *våra* specielle representanter, och att man å landsbygden gör precis på samma sätt. Det är icke sagdt, att man får in hela antalet af sina kandidater, utan det blir kanske en betydande kringskärning, så att endast några gå in. Därför är nog det säkraste sättet för oss stadsbor att betrygga invalet af våra kandidater att samla oss kring de våra och lämna våra bröder och partivänner från landsbygden i sticket, så att deras kandidater åtminstone icke få högre röstetal än våra.

Man förstår, hvilken källa till slitningar och ständig misstro detta skulle blifva och, ifall sådana kupper försöktes några gånger, hvilka olycksbringande följder det i själfva verket måste medföra att ha ett sådant system, som kan på detta sätt missbrukas.

En annan invändning, som kortare kan behandlas, är den, som blifvit framförd af professor Charlier, för öfrigt en af de ifrigaste advokaterna för Kungl. Maj:ts förslag. Han har i alla fall påpekat, att trots allt vackert, som säges till detta proportionella systems förmån, kan det ytterligt lätt hända, att en minoritet icke alls får den representation, som den skulle ha, ifall den helt enkelt delar sönder sig för mycket. Antag att i en valkrets 6,000 valmän skola välja 6 riksdagsmän. Antag vidare, att majoriteten förfogar öfver 4,000

röster, men att minoriteten med de 2,000 rösterna delar sönder sig. Detta senare är mycket antagligt, ty man skall komma i håg, att genom proportionalitetsidéns tillämpning öppnas utsikter och tillfällen för allehanda smågrupper att försöka skjuta fram sig för att om möjligt få en representant vald, och då kanske de öfverskatta sin styrka och tro sig kunna gå längre än de i själva verket borde. Delar denna minoritet på 2,000 väljare upp sig t. ex. sålunda, att den ena gruppen kommer att bestå af 500 valmän, den andra af 600, den tredje af 600 och den fjärde af 300, så blir enligt en enkel tillämpning af d'Hondts regel slutresultatet, att de 4,000 besätta alla 6 platserna, trots det finnes en minoritet på 2,000 valmän, ty bland denna minoritet finnes det icke någon grupp, som når upp till $\frac{1}{6}$ af 4,000, som är siffran 667. Det blir sålunda icke här den fullständiga proportionalitet, som metoden berömmar sig af att åstadkomma, och det förtjänar därför att påpekas, att ett sådant fel vidlåder densamma.

En känsla, som nog kommer att bestämma mångas slutliga votum i frågan, är att rösträttsfrågan är så gammal, att man vill bli den kvitt. Jag skall återkomma till detta sedermera. Men jag ber att få framhålla, att rösträttsfrågan både som folkfråga och riksdagsfråga visserligen mycket länge stått på dagordningen, men att den å andra sidan inträdt i en obestridligen helt annan och ny fas i och genom 1902 års förslag. Vi känna alla, att trots de ansträngningar, som från allvarliga principiella anhängare af den allmänna rösträtten gjordes under 1890-talet att få fram frågan om *allmän* rösträtt på kamrarnes bord, detta misslyckades och att man då var inne på andra lösningsförsök med strecksänkningar och dylikt. Först med 1902 års riksdagsbeslut blef sålunda den *allmänna rösträtten* på allvar förd fram i Riksdagen.

Det kungl. förslag, som nu föreligger, är i sitt slag det allra första försök, som öfver hufvud på allvar gjorts att söka åstadkomma en lösning på den allmänna rösträttens grund. Man kan då icke med fog säga, att det finnes en tvingande nödvändighet att nu, då frågan kommit i ett annat läge, än då den förut varit föremål för Riksdagens pröfning, rusa åstad och taga detta första försök, utan att se sig om eller pröfva, huruvida icke andra vägar än de proportionella valen kunde vara framkomligare och lämpligare, när nu den allmänna rösträtten skall införas.

Vi ha för vår del, som herrarne allesammans känna, framlagt ett förslag till rösträttsreform, icke därför att vi skulle ha den fåvitska förhoppningen, att Andra Kammaren och i all synnerhet Första Kammaren, hvilka bägge äro valda på den nuvarande rösträttsgrunden, skulle vara benägna att acceptera detta förslag, utan därför att vi, nu som förut, ansett, att äfven den opinion, som kommer fram *utanför* Riksdagen, bör få sina kraf formulerade och pröfvade innanför densamma. De må föras fram till den allvarliga diskussion, som ämnets stora vikt förtjänar och som icke minst gjorts nödvändig genom det intresse, den känsla, hvarmed denna sak omfattas, som gör att så många bland de djupa leden betrakta behandlingen af den som en verklig lifsfråga för vårt folks framtid. Af

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

denna anledning ha vi framlagt detta förslag. Jag skall nu be att med några ord få motivera en del af de satser, som däri uttalas.

Vi ha begärt en sänkning af *åldersstrecket*, och jag kan för min del icke gilla utskottets uppfattning, som äfven tog sig uttryck i min ärade väns, herr Staaffs anförande, då han menade, att frågan om åldersstrecket vore en skäligen obetydlig fråga. Han förbisåg då helt och hållet de mycket stora lager i vårt folk — äfven utom de socialdemokratiskt påverkade — hvilka ingalunda äro benägna att utan vidare gå med på den höjning af minimiåldern, som här genom parlamentariska kombinationer blifvit den, som man i allmänhet resonerar om.

Jag ber att i denna sak få framhålla några belysande siffror. Vi ha i Riksdagens Andra Kammare sedan mer än ett årtionde tillbaka en medelålder, som håller sig omkring 52 år och några tiondedelar. Vi äro sålunda just icke så ungdomligt lagda, att någon fara för stora omkastningar skulle ur den synpunkten kunna reduceras, och detta oaktadt vi nu, som bekant, icke ha ett 25-årsstreck utan ett 21-årsstreck med afseende på åldern. Men egendomligare än att åldersgränsen här i kammaren håller sig ganska hög är den oupphörliga och kontinuerliga *stegring af medelåldern*, som äger rum i kammaren bredvid. Ifrån att den 1867 enligt den officiella statistiken var $52\frac{1}{2}$ år — sålunda så stor som den är nu för tiden här i kammaren — har den sedan dess oafbrutet stigit med icke mindre än 7 år, så att medelåldern nu i det allra närmaste nått upp till 60 år! Jag tror, att man icke behöfver vara en ensidig beundrare af ungdomligheten eller blind för de förlöpnings, hvartill den en och annan gång kan göra sig skyldig, för att man ändå skall säga sig själf, att vi här stå inför ett utslag af ett gammalmansvälde, som är så utprägladt — ty det visar sig icke endast på detta område utan inom vårt sociala lif öfver hufvud — att det innebär en verklig nationell fara. Det kan då icke vara lämpligt att ytterligare frånskära 4 stora åldersgrupper från valmanskåren, hvarigenom man icke blott skulle bibehålla utan äfven i någon mån skärpa en sådan sakernas ordning.

Jag tror, att man icke får behandla denna sak alltför mycket en bagatelle, utan att det verkligen är skäl att gifva akt på att vi icke få för mycket med af sådana slags synpunkter, hvilkas bärare länge sedan glömt, huru de sågo världen, då de voro unga, och hvilkas bärare naturligen också kunna ha svårt att följa med på samma sätt som det yngre släktet i den hastiga utveckling af både förhållandena i allmänhet och inom ideernas område, som äger rum i vår tid och som är så karakteristisk för densamma.

När det talas så mycket om svenskarnes efterblifvonenhet, kan detta måhända någon gång vara öfverdrifvet — det erkänner jag gärna — men det finnes dock en kärna af sanning däri. Och detta beror väsentligen därpå, att det hos oss anses, att man skall ha nått en ganska hög ålder, innan den kraft och duglighet, som kan finnas hos individen, får göra sig gällande på ett mera afgörande sätt eller på någon mer framskjuten plats. Detta fel understödja vi ytterligare i samma stund som vi försöka att i politiskt afseende skrufva upp valrättsåldern och skära bort stora grupper från valrätt.

När jag under debatten vid remissen af rösträttspropositionen yttrade mig mot Kungl. Maj:ts formulering i afseende å hvad man kunde kalla *fattigvårdsstrecket*, så vet jag, att detta på några håll togs illa upp; och man trodde, att det i alla händelser var synnerligen litet opportunt att röra därvid. Det har emellertid sedan visat sig, att de 72:s motion i detta afseende verkligen tagit intryck af att man rört vid denna fråga, så att den saken således icke enligt min åsikt — och som vi hörde äfven efter herr Staafts — kan afärdas blott med en försäkran från konstitutionsutskottets majoritet, att densamma icke känner sig öfvertygad om att de argument, som anförts för en annan formulering, haft tillräckligt bärande och bindande kraft.

För öfrigt vill jag begagna detta tillfälle för att säga, att liksom den formulering i denna punkt, som vi i vår motion föreslagit, uttryckligen angifves vara blott ett provisoriskt förslag, så har jag för min del — och jag tror flere med mig inom det parti jag tillhör — funnit, att den formulering, som en månad senare framställdes i liberala samlingspartiets förslag i denna punkt, är bättre och lämnar mindre tillfälle till kryphål och godtycklighet än den första, som vi gjorde utkast till. Man hade ju då äfven mer tid på sig att omsorgsfullt pröfva frågan ur juridisk synpunkt. Jag ber således att för min del få uttala min anslutning till den formuleringen, och jag skall i sinom tid förbehålla mig rätt att i detta afseende göra nödig jämkning med hänsyn till det yrkande, som kommer att af mig framställas.

Så komma vi till dessa *utskylsdsstreck*. Jag skall ej trötta kammaren med att i detta afseende gå in på sådant, som dels redan blifvit sagdt eller antydt här, dels i den offentliga diskussionen otaliga gånger redan framförts och bemötts. Jag fruktar, att i denna punkt vi ej kunna öfvertyga hvarandra, men jag ber dock att få nämna ett par omständigheter. Herr justitieministern framhöll, att när han tagit med dessa statliga och kommunala utskylsdsstreck, så hade hans afsikt varit att träffa dem som ej *vilja* betala sin skatt, fastän de mycket väl hade förmåga därtill. Jag betviflar ej alls, att detta varit hans afsikt, men olyckligtvis stannar det ej därvid. Ty en lag drabbar icke blott så långt som afsikten varit med densamma, utan den träffar åtskilligt längre och vidare och äfven i de ömmande fall, där säkerligen — därest en annan formulering hade åstadkommits — äfven herr justitieministern hade kunnat medgifva att den icke bort träffa.

Det förekommer verkligen en mängd orimligheter och ojämheter i skattehänseende, det har framhållits många gånger, särskildt i afseende på det kommunala utskylsdsstrecket. Man talar så ofta om att Stockholm i detta fall utgör en mörk fläck på kartan, och jag kan ju ej bestrida, att så i viss mån varit förhållandet. Men det är i alla fall att märka, att detta s. k. ordentlighetsstreck kan komma att i praktiken tillämpas så, att t. ex. tre stycken murare, hvilka här i Stockholm arbeta på samma bygge och som ha samma inkomst, men råka bo i olika församlingar, upptaxeras till olika inkomstbelopp. En taxeras till 1,000 kronor, om han bor i Östermalm; den andre taxeras till 1,200 kronor, ty han bor i Katarina, och den tredje upptaxas till 1,500 kronor, ty han bor i Maria församling, utan att man

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

för sådana olikheter kan anföra något annat skäl än taxeringsmyndigheternas olika sätt att uppfatta förhållandena i de olika församlingarna. Det blir således en mycket väsentlig skillnad för dessa personer, som dock ha precis samma inkomst. Den ene blir »ordentlig», om han betalar 30 kronor i skatt, den andre blir det icke med mindre han betalar öfver 80 kronor; och det måste anses orimligt att kalla sådant för ett ordentlighetsstreck, som alla böra kunna klarera, när de ju faktiskt genom att flytta från en församling till en annan riskera att få sina utskylder flerdubblade. På detta sätt blir det i många fall verkligen svårt att i vår dyra stad kunna efter det kungliga förslaget utöfva den allmänt medborgerliga rättighet, som ligger i rösträtt.

Vidare framhöll herr justitieministern, att detta emellertid svarade mot vårt rättsmedvetande, hvad man än må göra för invändning däremot. Ja, jag skall icke bestrida, att detta svarar mot ett visst slags rättsmedvetande, nämligen mot ett sådant som har blifvit snedvridet för att icke säga förfalskad af att vi allt för länge i vårt land haft rätten, medborgarrätten knuten till census, knuten till debetsedeln. Det är detta rättsmedvetande, som är grundadt på denna omedvetna kombination i hjärnorna mellan betald debetsedel och rösträtt, det är *detta*, som icke känner sig tillfredsställdt med en annan sakernas ordning än att detta kombinerande af dessa båda saker fortfarande skall vara kvar. Men då kommer man till något, som redan ur en annan synpunkt af flere talare berörts och som äfven herr justitieministern så värtaligt och varmt framhöll, då han skildrade, hurusom den, som blödt för sitt fädernesland, kanske skulle, därför att han icke haft någon direkt skatt att betala, bli struken från medborgarrätten — herr justitieministern kunde ha tillagt, att denne man äfven är skyldig att för sitt lifsupphälle betala den stora indirekta skatten. När han emellertid fullgjort dessa båda saker, skulle det ju dock kunna hända, att han senare stupar på dessa 40 öre; och detta framhöll justitieministern såsom en upprörande orättvisa. Men precis på samma sätt förhåller det sig i själfva verket med dessa kommunala och statliga utskylder. Äfven om dem kan det, såsom från utskottets sida anmärkts af herr Jansson i Djursåtra, gälla precis detsamma. Man måste ställa sig på den ena eller andra ståndpunkten, däruti ger jag utskottet alldeles rätt. Det är tyvärr det enda erkännande jag kan gifva utskottet; men utskottet har dock haft mera hänsyn för konsekvensen i denna punkt än herr justitieministern, hvilken i ena stunden ställer sig, såsom han efter sin präktiga principiella motivering måste göra, på den allmänna rösträttens grund, men i den andra skyggar tillbaka inför detta »rättsmedvetande», d. v. s. detta som härleder sig från det gamla föreställningssättet om förbindelse mellan census och rösträtt.

Jag behöfver naturligtvis icke tillägga, att för mig blir konsekvensen raka motsatsen mot utskottets. Jag ställer mig helt och hållet på den allmänna rösträttens grund, medan däremot utskottet ställer sig på de betalda skatternas grund, och på det sättet stå vi på olika ståndpunkt. Men jag måste säga, att utskottet gör sig skyldigt till ett mycket olyckligt misstag, när det föreställer sig att

det ändå, trots denna ståndpunkt, fortfarande har föreslagit något, som kunde kallas för allmän rösträtt. Det är icke *allmän* rösträtt, mina herrar, detta, utan det är *den betalda skattens rösträtt*, låt vara den minsta som för närvarande utgår, men det är dock betald skatt, som här ligger till grund. De som betala den få rösträtt, men de andra icke. Det är således en nedflyttning af census, som vi nu äro inne på; och då skulle vi köpa denna nedflyttning af census med så stora omhvälfningar i den nuvarande ordningen, att städerna skulle förlora helt och hållet den företrädesrätt, som de ha vissa historiska anspråk på, och att man därjämte skulle införa en sådan valordning till Andra Kammaren, hvilken efter min och mångas öfvertygelse i realiteten skulle gå ut på att ytterligare stärka Första Kammarens maktställning! Jag behöfver blott erinra om några voteringar, märkliga nog, som ägde rum i går, för att herrarne skola få anledning fråga sig, om ni verkligen på allvar kunna anse, att maktställningen hos senaten i vårt land behöfver en sådan ytterligare förstärkning genom Andra Kammarens sönderplockning i mindre partier.

Jag förbigår en del af det försvar, som af herr justitieministern försöktes till förmån för dessa proportionella val. En sak kan jag dock icke alldeles uraktlåta att nämna. Han framhöll nämligen, att det måste ligga i sakens natur att, när man röstar på A på en lista, man kanske riskerar att hjälpa in B, som man ej vill ha. Han invände mot detta resonemang, som ju är obestridligt, att det väl ändå icke kunde så synnerligen ofta tänkas förekomma, att om jag vill ha A, så vill jag ej ha B, som dock står på samma lista och som varit i viss mån godkänd äfven af A, därför att han ju kommit upp på den listan. Ja, det där är jag ändå icke riktigt med på. Det finns bra nära liggande exempel, som kunde anföras på partikombinationer, hvilka i detta afseende synas motbevisa herr justitieministerns förhoppning, att sådana fall blott skulle bli sällsynta. Min ärade vän herr Staaff framhöll här i middags ett par anmärkningar mot oss socialdemokrater — jag medgifver villigt att han helt visst gjorde det i den, om jag så får säga, bästa afsikt, men i alla fall var det ett par anmärkningar, som han kom med och som jag strax skall svara ett par ord på. Men det är ju mycket tänkbart, att det kan åstadkommas i en valkrets sådana valkombinationer, att exempelvis de liberala-radikala och socialdemokraterna gå till val på gemensam lista. Något sådant kunde väl hända. Det är det dock något väl hastigt att sluta till att, därför att kanske en moderat-liberal gärna tager en så pass avancerad radikal som herr Staaff, han därför skulle vara med om att med sin röst bidra till att en socialist blir vald. Jag tror, att sådana fall i praktiken visst icke äro så sällsynta, och att man således här icke står inför ett tankeexperiment af otröligheter, utan att det mycket väl skulle kunna hända, att detta kan blifva förhållandet.

Herr Staaff — jag påpekade det nyss — sade några ord om att vi svenska socialdemokrater äro så litet berörda i vår praktiska politik af hvad han kallade ortodoxa teorier, som eljest i världen representera socialdemokratien. Det roade mig, när jag kom hem i middags, att med anledning särskildt af hans exempel, som voro häm-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

tade från vår ställning till småbondeklassen dels i afseende på förhållandena i Norrland och dels i egnahemsfrågan vid denna riksdag, se efter några uttalanden, som i dessa delar fällts af en känd socialdemokrat, som minst af alla kan sägas vara opportunist, nämligen Karl Kautsky. Denne, som brukar i den liberala pressen framställas såsom inkarnationen af den ortodoxa marxismen och den ortodoxa socialdemokratien, har i en år 1892 utgifven kommentar till det tyska socialdemokratiska partiprogrammet uttalat sig på följande sätt:

»Man säger visserligen, att socialdemokratien bygger på en fortgång af den ekonomiska utvecklingen och att den sociala produktionen har till sin förutsättning ett så allsidigt undanträngande som möjligt af den smärre industrien genom storindustrien; att socialdemokratien alltså har intresse af den mindre industriens undergång, af småhandtverkarnes, småhandlarnes och småböndernas undergång; att den sålunda måste medverka till deras ruin och alltså omöjligen kan befördra deras intressen.» Som man finner, är detta precis samma argumentation, som fördes här af grefve Hamilton — det var honom, som herr Staaff anspelade på. »Härpå är följande att genmäla», heter det vidare i Kautskys bok, och så kommer en sida, som jag icke vill trötta herrarne med att uppläsa. Så säger han vidare: »Men socialdemokratien har icke blott icke det allra ringaste intresse däri, att småborgarne och småbönderna gå under, den har långt mera det största intresse däri, att detta icke sker.» — — — — — »Därför uppträder den på det mest afgörande sätt för en rad af mått och steg, genom hvilka utan bortseende från proletariatets intressen, utan fastmera under samtidigt främjande af desamma, viktiga förbättringar och lättnader beredas småbönder och småborgare.»

När sådana uttalanden t. o. m. komma från hvad man på liberalt håll anser för det allra torraste socialdemokratiska trädet, tror jag således, att man kan ha anledning att vända om spjutet och säga, att man på vissa håll måste se denna vår åskådning med synnerligen ortodoxa ögon. Och i själfva verket erinrar mig denna lilla passus i herr Staaffs i öfrigt briljanta anförande något för mycket om åtskilligt, som man kan få läsa i vissa tidningar, men som icke precis är af den art, att det håller måttet inför en verklig undersökning rörande hvad socialdemokratien vill och hvad den icke vill. — Denna lilla utveckling från ämnet har jag ansett mig ha rätt att tillåta mig till försvar för den ståndpunkt, jag här företräder.

Man säger emellertid — och det är det hufvudsakliga argumentet till förmån för det proportionella systemet — att totalutgången af valen med enmansvalkretsar alltid är så oviss. Det kan bero på en slump, om majoritet och minoritet bli någorlunda jämt företrädde. Och man kan icke veta detta, såsom också herr justitieministern gång på gång framhöll. Och professor Charlier, hvilken i denna punkt har råkat ut för en matematisk hallucination, om jag så må säga, han »bevisar», alldeles rakt emot all erfarenhet i hela världen, att »uppgår det ena partiet till en betydande majoritet af valmännen, öfverstigande ungefär $\frac{2}{3}$ af hela antalet, så blir minoriteten vid val i enmansvalkretsar i det närmaste ej representerad inom riksdagen.»

Ja, det skulle föra mig för långt att uppvisa, hvar det teoretiska misstaget i herr professor Charliers resonemang ligger. Det kan i detta fall vara nog att konstatera, att han förbiser, att människor med gemensamma intressen ofta sammanhopas i den verkliga världen på vissa platser, och att det är dessa intressen, som återspeglas i de skilda partierna. De äro icke lika spridda och lika fördelade inom hela landet. På ett håll bo industriarbetare i stora klungor tillsammans, på ett annat småbönder i talrika massor. Genom detta förhållande, som man finner upprepadt öfver allt, blifva alla olika politiska ståndpunkter äfven med enmansvalkretsar företrädda. Och därmed faller äfven det resonemanget, att det skulle förhålla sig så, att minoriteten alltjämt måste blifva undertryckt. Hvad herr Charlier anmärkt är således endast ett teoretiskt tankeexperiment, som saknar motsvarighet i verkligheten.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Man behöfver blott gå till Tyskland för att se exempel härpå. Jag skall taga ett exempel från vårt eget parti, som där att börja med på 1870-talet hade ett helt litet antal röster, blott något öfver 100,000 i hela det stora landet. Sedan steg antalet först till 300,000 och därpå till 450,000. Men fortfarande var det nere vid en ringa bråkdel af alla de andra partierna, hvilka i all synnerhet på den tid, hvarom jag talat, allesammans betraktade sig såsom börande sammansluta sig gentemot dessa fruktade revolutionärer, som företrädde arbetarnes såsom socialistiska fattade intressen. Trots detta till en början relativt ringa antal valmän fick vårt parti genast några representanter i riksdagen, dock icke så många, som det matematiskt-proportionellt kunnat göra anspråk på. Men det blef likväl företrädt, tvärt emot hvad som skulle varit fallet enligt den Charlier'ska teorien.

På detta sätt har rörelsen gått vidare uppåt, men varit något ojämnt företrädd inom representationen. Fastän den från en ringa minoritet af valmanskåren nu ryckt upp till bortåt en tredjedel af denna kår, är den dock fortfarande representerad af ett relativt fåtal i tyska riksdagen.

Men, säger man: ni talar om Tyskland; se dock, huru förfärligt det gick till i Sachsen, där vid senaste val socialdemokraterna eröfrade 22 af 23 kretsar — en af dessa hafva de sedan vid omval förlorat. Detta skedde, oaktadt de endast utgjorde, statistiskt taget, 59 procent — jag tror nog att denna siffra, som herr justitieministern nämnde, var riktig — af de i valet deltagandes hela antal. Här af skulle man kunna finna, huru våldsamt farligt detta system kan ställa sig.

Men, mina herrar, huru gick det då till, att denna våldsamma flod af socialdemokratiska val gick öfver Sachsen? Först få vi komma ihåg, att det är ett industriland, sådant som man icke finner maken till i hela Tyskland, där industrien är koncentrerad till den grad, att befolkningens flertal är sysselsatt i densamma. Och detta utgör ju ett underlag för den speciella industriarbetareagitationen, som icke har sin motsvarighet på annat håll. Men trots detta hade socialdemokraterna vid de föregående valen visst icke tagit alla kretsar i Sachsen, utan blott lyckats eröfra ett antal och blifvit slagna i de andra. Men så ändrades ställningen, därigenom att man i Sachsen fann sig föranlåten att införa en ny reaktionär vallag beträffande landtdagen.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.

(Forts.)

Meningen härmed var att uttränga ur landtdagen — den nationella representationen för konungariket Sachsen — hvarje representant för arbetarepartiet genom införande af tre-klass-valsystem o. d. efter berömdt mönster. Det lyckades också. Socialdemokraterna, som förut haft ett antal platser i den sachsiska landtdagen — såsom rättvist och billigt var —, blefvo därur utmotade, när den nya vallagen hunnit verka, och arbetarne beröfvades sin rösträtt i landet, utan att de kunde göra något däråt. Men då gick öfver hela Sachsen en våg af förbittring, och man sade till hvarandra: »Vänta ni, tills vi komma till riksdagsmannavalen; där kan man icke röra vid den allmänna rösträtten, där skola vi betala eder för huru ni handsrats med oss nu.» Så gick det till, att Sachsen valde »rödt» vid detta tillfälle så godt som öfver hela linjen. Men för ett sådant undantagsfall, som icke innebär annat än att det verkligen lyckades folkopinionen att gifva det kraftigaste uttryck åt sitt missnöje öfver det sätt, hvarpå regeringen gått till väga i detta afseende, för ett sådant undantagsfall får man väl icke förbise, huru i normala fall denna allmänna rösträtt med enmansvalkretsar i själfva verket fungerar. Exemplet Sachsen kan blott vilseleda eller uppskrämma den, som icke känner sakens närmare historia.

Ser man bort ifrån det, som inträffat i detta speciella fall, och ser man i öfrigt ut öfver världen, huru det är i de länder, där allmän rösträtt med enmansvalkretsar är rådande, t. ex. i Tyskland eller Frankrike, där agitationen för socialdemokratien pågått i så många tiotal år och förts fram med sådan kraft, så skola vi finna, att det icke lyckats arbetarne att få mer än ett visst antal, låt vara ett visst betydande antal, representanter. Men hvar ser man denna fruktansvärda bortsopning af allt, som icke är arbetare, hvarom man här i skuggrädsla profeterat? Det framträder icke så i verkligheten. Och man kan vara fullt öfvertygad, att icke heller hos oss något sådant skall ske.

För öfrigt vill jag verkligen framhålla att, om vi skulle äfven i vårt land få en kampregering, som den sachsiska, om vi skulle få en regering, som beröfvade folket dess rättigheter och som försökte att kringskära det på allt sätt genom en styrelse, som ginge stick i stäf mot folkets önskningsar om möjlighet till utveckling och frihet, ja, då skulle jag önska, att man hade ett valsystem, som på en sådan utmaning kunde gifva ett svar, visserligen icke ett mycket omsorgsfullt proportionellt afvägdt i förhållande till procenttalet röster, utan som gaf en stor parlamentarisk majoritet gentemot en så beskaffad regering. Jag kan icke finna annat, än att det är en förtjänst hos enmansvalkretssystemet, att det möjliggör för folkopinionen att i sådana fall slå *hårdare* än hvad den, rent matematiskt sedt, kunde ha rätt till. Ty det gifver ett tydligare uttryck för hvad folkets flertal i själfva verket önskar och hvart det vill att man skall styra hän.

Det är en sak, som är berörd i vår motion och på hvilken ännu icke ett ord har spillts. Jag skall icke säga mycket därom, men jag vill ej alldeles med tystnad förbigå den. Det är frågan om *böstadsbandet*.

I Kungl. Maj:ts förslag — och det är en förtjänstfull sida af det-samma — är åtminstone någon liten eftergift gjord i det nuvarande, alltför strama bostadsbandet. Vi ha i vårt förslag tagit med, att här som i andra länder skulle stå valmännen fritt att söka sina kandidater hvar de önskade, oafsedt om dessa kandidater bo inom valkretsens eller ej. Det ligger i sakens natur, att med hela vår svenska historiska utveckling och med den ofantligt starka tendens, som här förefinnes, att riksdagsmannen skall representera och äga en i detalj gående kännedom om sin valkrets med dess speciellt *lokala* förhållanden, kommer ett sådant upphäfvande af bostadsbandet att endast ytterst sällan och i undantagsfall tillämpas. Ty den kandidat, som bor på platsen, har så ofantligt stora företräden inför massan af valmän framför en annan, som kommer utifrån, att det skall sitta synnerligen hårdt åt, om han skall kunna kastas ur sadeln af denne andre, mot hvilken man kan agitera med hänvisning till att han icke bor på orten.

Men förhållandet *kan* ju vara, att valmännens flertal vill gå utom valkretsen. Det är t. ex. fråga om en person, som de väl känna sedan många år tillbaka, därför att han varit deras representant, men nu flyttat till någon annan del af landet, kanske bara några mil utom valkretsen. Då är det väl fullkomligt orimligt att genom grundlagsbud beröfva dem rätten att förnya denne persons mandat. Ty man behöfver sannerligen icke riskera, trots hvad däremot än invändes, att kammaren skulle förlora sin karaktär af att vara en representation också för kännedomen om lokala förhållanden därigenom, att en eller annan person kan komma att bli vald på en plats, där han icke bor. Detta är icke något partiintresse; det har tvärtom under loppet af ett tiotal år gång efter annan ur de mest skilda partier försports klagomål öfver att man icke kunnat välja om en person, särskildt en sådan, som gjort sig ett framskjutet namn inom Riksdagen och visat sig vara en begåfning för sitt parti, men som till följd af flyttning från hemorten icke vidare kan komma i åtanke. Jag tror således, att vill man verkligen gå åt det hållet, som talats om så mycket i samband med proportionella val, nämligen att man skulle söka få till stånd en *höjning af riksrepresentationens nivå*, då borde man icke heller försumma att ta frågan om bostadsbandets lossande med på reformprogrammet.

Emellertid till sist, mina herrar, det är mycket möjligt, efter hvad det hvisks runt om, att det kan komma att genomföras ett förslag här trots allt hvad folkmeningen uttalat, till och med en försämring af regeringens förslag, därigenom att detta brutits sönder på en ytterst viktig punkt, just i den del, där regeringsförslaget var byggdt på den allmänna rösträttens grund. Det säges, att något sådant skulle kunna genomföras, mot folkmeningen. Men det vill jag då ha sagdt här, att ingalunda är det så, att man därmed må föreställa sig hafva löst rösträttsfrågan. Det säger sig själf, att gentemot den folkmening, som oberoende af partiintressen uttalat sig så pass tydligt och enstämmigt, som den gjort beträffande det proportionella systemets besvärligheter, gent emot en sådan folkstämming kan man icke få rösträttsfrågan afskrifven genom att här t. ex. antaga friherre Barnekows reservation. Den kommer att göra sig påmind. Den

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

kommer närmast fram uti den valstrid, som kommer att äga rum vid de allmänna valen, då det slutligen skall pröfvas, huruvida det förslag, som här eventuellt kommer att antagas som hvilande, skall kunna stå sig inför valmännen.

Man har sett, huruledes en del, låt vara en liten del, af pressen kommit med allehanda de gröfsta skrämskott för att förmå Riksdagen till ett förhastadt beslut i dag eller i morgon. Man har särskildt talat om att nästa års Riksdag kånhända skulle sammanträda under förhållanden, då upphetsningen i landet gånve sig uttryck på mångfaldiga sätt. Jag tvekar ingalunda att här uttala, att för så vidt jag kan förstå, äro dessa uttalanden uti en del af den konservativa pressen byggda på synnerligen stor obekantskap med verkliga förhållandet. De äro de lösaste skrämskott, med hvilka man gärna kan söka tvinga fram ett beslut här. Jag har åtminstone inom de kretsar utaf arbetarörelsen, där jag har min varelse, icke träffat någon med känsla af ansvar, som icke ställt sig synnerligen tveksam gentemot den helt naturligt uppdykande tanken att försöka någon sorts påtrykningsåtgärd för att få fram en rösträttsreform, så långt gående och så folkligt lagd som möjligt. Man förstår att det finnes mycket som gör, att man må betänka sig innan man skrider till något sådant, och man förstår, att den erfarenhet, som gjordes 1902, heller icke kunnat gå obeaktad förbi sådana personer, hvilka tänka sig för, innan de handla, och hvilka veta hvilket ansvar som åligger dem.

Jag har ansett mig böra säga detta här, ty det bör dock icke alldeles oemotsagdt få drifvas en agitation medelst lösa påståenden, skrämskott och försäkringar, sådana som dem, på hvilka jag här syftat. Men jag vill också tillägga, att skulle det verkligen till sist gå så, att Riksdagen emellertid nu griper tillfället i flykten och beslutar denna reform mot folkmeningen, mot hvad man önskat och väntat af densamma, — ja nog skola *vi socialdemokrater* kunna reda oss såsom *parti* med de proportionella valen! Det förstå väl herrarne själfva, om ni tänka något på den saken, att just de invändningar, som framförts här ur lämplighetssynpunkt mot de proportionella valen, drabba oss väsentligen mindre, såsom förhållandena för närvarande äro, än hvad fallet är med åtskilliga andra partier, särskildt med — ja med åtskilliga andra partier.

Det är säkert, att den offervillighet, som kan behöfvas för att fylla ett partis valkassa, den är nog till finnandes kånhända i högre grad inom arbetarvärlden än på många andra håll. Den fördel, som ligger uti att en del personer, som kunna ifrågakomma som kandidater, äro kända i en hel provins utan att behöfva resa omkring och presentera sig, den ha vi i rätt stor utsträckning redan. Icke heller må herrarne tro, att det är så ofantligt vanskligt för oss att åstadkomma den partidisciplin och den sammanhållning, som skulle kunna i viss mån betrygga åt oss med de proportionella valen ett visst inflytande. Och jag må medge, att det hos mig väckt någon förundran, att man emellanåt i pressen sökt göra gällande, att det skulle vara för att utestänga socialdemokraterna och bereda dem såsom parti så stora svårigheter som möjligt, som man fört fram dessa proportionella val. Vi ha också själfva i vår agitation mot de pro-

portionella valen alltid sagt det tydligt, fastän det kanhända icke kommit lika tydligt fram uti högerpressens referat, att *nog reda vi oss*, äfven om den proportionella valmetoden skulle påtvingas oss mot vår vilja, mot vårt ja.

Men, frågar man, huru kan detta ske mot vår vilja, när vi ändå icke såsom parti skulle bli särskildt lidande under detta valsätt, utan snarare skulle kunna få ett och annat litet försprång? Jo, det är af de allmänna skäl, hvilka blifvit här på förmiddagen så värtaligt framhållna utaf min vän, herr Staaff, när han påpekade, hvad som skulle bli en längre gående konsekvens utaf en ensidig proportionalitets införande vid val till Andra Kammaren. När han påpekade, att detta sannolikt kommer att medföra, att den kammare, som får sitta i orubbadt bo, därigenom får en ökad maktställning gentemot de skarpere splittrade partierna här i kammaren — utgörande dels ett annex af precis samma färg som Första Kammaren, dels en starkt utpräglad vänstergrupp — då har han, efter min mening, träffat hufvudet på spiken och därmed framlagt den invändning, som är den allt behärskande i denna fråga. Den, som icke blott vill se på det närmast liggande, på partiintresset, utan vill försöka se hvad saken verkligen gäller, se den som en viktig, för vårt lands framtid afgörande sak, han måste se till, att man härvidlag *styrker* den folkvalda kammaren och icke bidrager till att på ett eller annat sätt försvaga densamma. På den punkten ligger, såsom vi i vår motion påpekat, för oss hufvudinvändningen mot det kungliga förslaget.

Det kan icke vara rätt, det kan icke vara billigt och tillbörligt att påtvinga det svenska folket en sådan valordning, som för framtiden kan ha sådana följder, då detta folk dock faktiskt visat sig motsträfvigt mot denna nya ordning.

Ett sådant beslut kan sannerligen icke bidraga till att göra rösträttsfrågan till hvad den borde vara, utgångspunkten för en nationell samling, på samma gång som för en ny, hastigare nationell utveckling, utan måste tvärtom ha till följd en djupare söndersplittring af nationen samt våldsamma slitningar och strider. Och jag tror icke att de, som vilja förorda det kungliga förslaget, fullt tänkt sig in uti denna konsekvens.

Herr talman, jag ber att på de skäl, jag här anført, få yrka afslag på det kungliga förslaget och naturligtvis än mera på utskottets ytterligare stora försämring af detsamma, och förbehåller jag mig rätt att i sinom tid få yrka bifall till den af mig och mina partikamrater väckta motionen.

Herr *Persson* i Malmö instämde häruti.

Herr Kronlund: Herr talman, mina herrar! Den mening, hvaråt herr justitieministern på förmiddagen gaf ett så varmhjärtadt uttryck, nämligen att förmögenheten och penningen ej längre böra vara kännetecknet på en människas förmåga att deltaga i afgörandet af sin nations öden, ej bör vara gradmätare på människovärdet i politiskt afseende, den meningen synes numera genomtränga hela vår representation. Men hvad jag däremot saknade i herr justitieministerns

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

anförande var just den stora sociala synpunkt, hvarur jag ser frågan och hvarpå jag lägger hufvudvikten. Många här och kanske ännu flere i Första Kammaren känna sig nog betänksamma gentemot denna reform, vid tanken på de stora excesser och de öfverdrifter, som arbetarrörelsen ger prof på. Arbetarrörelsen innebär både godt och ondt för framtiden. De rösträttsdemonstrationer, som vi här årligen få se — demonstrationer, som många anse vara tomma och innehållslösa — och för öfrigt de många andra, betydelsefullare företeelserna inom denna rörelse visa dock, hvilken sammanhållning, hvilken målmedvetenhet, hvilken disciplin det finnes inom arbetarlederna och hvilken växande betydelse man måste tillerkänna denna rörelse och på samma gång huru mycket lugna och sansade arbetarelement vi ha i denna rörelse. Inom dylika element har lugnet, moderationen och betänksamheten trädt i stället för bitterhet och samhällsfientlighet och begär efter brutal omstörtning. Det är just det sista, som nog afskräckt så många från denna vår tids största rörelse, en rörelse som enligt mitt förmenande behöfver allas medverkan för att slutföras på evolutionens väg. Ju mindre främmande, ju mindre afvisande, ju mer förstående samhället ställer sig emot denna rörelse, ju förr det griper sig an med lösningen af de reformkraf, som från arbetarlederna ställas på samhället, dess rikare fält till gemensamt arbete och gemensamma uppslag, dess lättare har samhället att med sig amalgamera och nyttiggöra de lugna sansade arbetarelement, hvarom jag talat, och därigenom neutralisera och vrida vapnen ur händerna på de element, som utgöra ytterlighetspartierna på detta håll. Det är nog naturligtvis äfven denna synpunkt, som dikterat regeringens förslag. Att från Kungl. Maj:ts sida det är ett ärligt, uppriktigt och frisinnadt försök att lösa frågan, därom äro vi alla ense, men den omständigheten, att denna reform är klädd i de proportionella valens omhölje, gör att denna reform, enligt mitt förmenande, blifvit mindre tilltalande. Afsikten med den proportionella valmetoden är ju, eller bör ju vara, att gifva minoriteten ett berättigadt inflytande på representationen. Just vårt statskicks egenartade beskaffenhet, just tillvaron af två-kammar-systemet, som i vissa fall antar en-kammar-systemets natur, t. ex. genom anordningarna med gemensamma voteringar på de viktigaste områdena i vårt samhällslif, nämligen beskattnings- och bevillningsfrågornas, just detta gör att, om vi verkligen vilja åstadkomma rättvisa, de proportionella valen enligt mitt förmenande böra tillämpas på båda kamrarna. Ett minoritetsskydd i Andra Kammaren afser ju, praktiskt sedt, att gifva de konservativa ett berättigadt och, jag kan ju gärna äfven säga, ett hälsosamt inflytande på representationen. Ett minoritetsskydd i Första Kammaren åter måste ju afse att åstadkomma en riktig proportion mellan de konservativa och de moderata elementen och skänka dessa senare ett äfvenledes berättigadt inflytande på representationen. Således ett proportionellt valsystem, antaget blott för en del af representationen, blott för Andra Kammaren, måste naturligtvis hafva till resultat, att ett parti inom representationen ensidigt tillgodoses. Kungl. Maj:t ger med ena handen och tar tillbaka med den andra handen. Ja, Kungl. Maj:t åberopar naturligtvis

såsom stöd härför dels formella skäl, dels opportunitetsskäl. Riksdagen har ju vid senaste behandlingen af denna fråga antydt möjligheten af proportionella val till Andra Kammaren, och man måste ju äfven, säges det, taga hänsyn till Första Kammarens ställning i frågan. Ja, hvad Riksdagens skrifvelse i ämnet beträffar, så, om man läser dess förhistoria, finner man, att Kungl. Maj:t utan tvifvel kunnat anse sig befogad att taga ett fritt initiativ i frågan, utan att behöfva tillägga skrifvelsen den vikt i formellt hänseende som Kungl. Maj:t gjort. Hvad Första Kammaren beträffar kan den ej göra anspråk på att ha det hufvudsakliga inflytandet på afgörandet af denna landets viktigaste fråga. Det fordras ju härför en viss grad af själföfvervinnelse från Första Kammarens sida, men prof på sådan ha vi sett af noblaste art från våra ständsriksdagar, då ridderskapet och adeln samtyckte till det nya representationsskicket införande. Detta är nu en af mina hufvudmärkningar mot det kungl. förslaget.

Om man vidare ser på den proportionella valmetoden, tror jag ej, att den i praktiskt afseende har den stora betydelse som verkligen dess vänner velat inlägga däri. Samhällsproblemen, mina herrar, låta sig ej lösas efter matematiska formler, hur teoretiskt ovedersägliga de än kunna vara. Hur absurda resultat man får af det proportionella valsättet, det anförde herr Staaff i förmiddags, och man kan ju finna det bara af den omständigheten, att det kan gå så långt, att en riksdagsman blir vald utan att han fått en enda röst. Det proportionella valsättet, mina herrar, kommer att splittra nationen i partier, kommer att befrämja söndring och kotterianda, kommer att göra en profkarta inom den svenska representationen, inom Andra Kammaren af mindre partigrupperingar, där de stora ledande synpunkterna tappas bort och där kompromisspolitiken med dess förlamande och fördärfbringande inflytande på representationen utan tvifvel skall göra sig gällande, och kommer slutligen att minska eller rent af utesluta den personliga kontakten mellan valmännen och riksdagskandidaten, ta bort de förras intresse och direkta inflytande på valen. Utan en majoritet i verklig mening kunna vi icke enligt min åsikt tänka på ett fruktbringande arbete på reformernas väg. Majoritetsval tvinga till samling och enighet och skänka oss moderationens män; proportionella val skänka oss ytterlighetsmän af alla arter. Särskildt hvad Sverige beträffar vill jag framhålla, att vårt land minst af alla ägnar sig för proportionella val. Herr Lindblad påpekade i förmiddags de stora valkretsarna. Ja, två tredjedelar af Sverige ha, tror jag, ja jag vågar påstå det, så abnormt stora valkretsar, så att de ingalunda lämpa sig därför. Många enmans valkretsar därstädes är lika stora och större än hela Belgien med dess 6 millioner innevånare; och enligt min öfvertygelse komma landsbygdens invånare därstädes att med proportionella valsättet undanträngas från hvarje afsevärdt inflytande å valen, beroende därpå naturligtvis att dessa delar af vårt land äro så glest befolkade och att till följd däraf befolkningen är ur stånd att åstadkomma någon samling eller enighet, hvarigenom valen där komma att behärskas af städerna och industrisamhällena. Justitieministern anförde på förmiddagen att en valkrets, som sträckte sig från Haparanda till Sunds-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

vall, såsom utskottet föreslagit, vore absurd; men jag vågar i likhet med herr Lindblad påstå, att ännu mer absurd blir såsom valkrets t. ex. Norrbottens län, där en nybyggare i nordligaste delen af Enonteki socken och en hemmansägare i Arvidejaur ha kanske 60—70 mils väg emellan sig. De ha naturligtvis oändligt mycket mindre möjlighet att meddela sig med hvarandra, än invånarne i nyssnämnda städer.

Vidare säger justitieministern på ett annat ställe, att genom anordningen med proportionella val och genom Kungl. Maj:ts förslag i allmänhet kommer den strid, som pågår mellan land och stad, att utjämnas. Jag delar icke den opportunitetssyn på tingen, som justitieministern förklarar sig hysa. Jag tror tvärtom, att genom proportionella val och genom hopkopplingen af land och stad denna strid, denna intressemötsättning dem emellan kommer att än ytterligare tillspetsas och skärpas, så länge som förutsättningarna för denna intressemötsättning finnas till: den olika tullpolitiska uppfattningen å landet och i städerna, brännvinsmedlen, städernas olikartade administration och förvaltning m. m. Den proportionella valmetoden kommer att medföra en ständigt ökad strid mellan land och stad, hvarvid utan tvifvel landet i de allra flesta fall kommer att draga kortaste strået. Nog är det egendomligt, att vi äro färdiga att antaga en metod, hvarom man ägt kännedom i 100 år och som varit pröfvad i 50 år — nog är det egendomligt, säger jag, att just vi skola vara färdiga att införa den, då vi sett, att den ingalunda gjort det segertag genom världen, som den ovillkorligen bort göra, om den haft det praktiska värde, som man vill tillmäta den. I England har man afskaffat den därstädes på försök i några valkretsar införda metoden. I Brasilien likaledes. Det är hufvudsakligen, så vidt jag vet, endast några kantoner i Schweiz och det lilla Belgien som tillämpa det proportionella valsättet. Dessa land och Sverige äro i alla de förhållanden, som utgöra förutsättning för den proportionella valmetoden, inkommersurabla beträffande befolkning, landets utsträckning, kommunikationsväsendet och dylikt. Den politiska dressyren är så diametralt, så i hufvudsak olika, så man kan ej därpå hämta några jämförelser. Kan det då vara rimligt att taga ett valsätt som här varit känt och diskuteradt i endast ett par år, som är okänt för flertalet af våra svenska valmän och kommer att kännas främmande för dem — ty det kommer det enligt mitt förmenande att göra på grund af dess invecklade beskaffenhet? Kan det vara rimligt, frågar jag, att anse, att vi redan nu skola vara färdiga att införa detta valsätt? Med en rösträttsreform afse vi väl att skänka ro och frid åt landet för att därigenom möjliggöra ett fruktbringande arbete. Hvad blir emellertid resultatet, om vi införa det proportionella valsättet? Jo, det blir en ständigt fortgående och en allt mer förbittrad strid om detta valsätts afskaffande, ända tills det blir afskaffadt.

Nu yttrade herr justitieministern här i dag på förmiddagen, att det visserligen gjorts uttalanden på möten och dylikt om detta valsätt, men han höll före, att de uttalanden, som gjorts mot dess införande, få tillskrifvas en uppjagad agitation. Det är väl ändå ett hårdt omdöme. Nog får man väl låta detta vara detta. Nog får

man väl tro, att vid afgifvandet af dessa omdömen, antingen de nu gå för eller emot det proportionella valsättet, det är *saken* som därvidlag spelat hufvudrollen.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.*

(Forts.)

Jag hoppas och önskar lifligt, att om verkligen Kungl. Maj:ts förslag skulle antagas hvilande i år, en så verksam och kraftig folkopinion kommer till stånd vid nästa års val, att den ger klart besked om hvad svenska folket vill i denna fråga och att den ej gillar det föreslagna proportionella valsättet.

Herr talman! Jag yrkar afslag å såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag.

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Herr talman, mina herrar! Ännu en gång stå vi inför afgörandet af en af vårt lands allra viktigaste frågor, en fråga som i så många år stått på dagordningen och som i synnerhet varit den som från det liberala hållet allra mest framhållits. Det märkligaste därvidlag är emellertid, att när vi komma till afgörandets stund, vilja sällan de liberala och socialistiska partierna vara med om att lösa frågorna, och så är det äfven i år.

Nu har det här sagts, att de, som vid 1902 års riksdag röstade för en skrivelse till Kungl. Maj:t angående proportionella val i förening med allmän rösträtt, väl ej kunna anses vara skyldiga att stå vid denna skrivelse. Jag vill ej påstå, att de äro skyldiga att göra det, men jag vill tillägga, att ehuru jag för min del icke röstade för skrifvelsen i fråga, jag dock anser mig vara sätillvida skyldig att vidhålla Riksdagens beslut, att jag är villig att underordna min mening under Riksdagens en gång beslutna skrivelse till efterrättelse så långt möjligt är.

Här är ytterligare taladt om att vi skulle vara uppskrämda för socialismen. Nej, jag tror icke, att Riksdagen låter skrämman sig för socialismen. Men man kan ju blifva betänksam mot att genom majoritetsval och emansvalkretsar släppa in i Riksdagen en befolkning, som kan komma att hysa sådana åsikter, som fått ett uttryck i vissa resolutioner af de socialistiska kretsarne. Jag skulle icke alls vara betänksam mot att släppa in personer tillhörande detta parti, om det fortfarande komme att stå under samma ledning som det nu står, nämligen herr Brantings. Jag tror icke, att det vore farligt, om han finge fortfarande kommendera dem. Men om partiet redan nu, då det icke är äldre, kan fatta sådana resolutioner, som en stor grupp af partiet, nämligen i Malmö, fattat, om att man skulle ställa till storstrejk och icke respektera hvarken lif eller egendom, huru skulle det då ställa sig, om det finge makten och finge regera? Jag tror således, att man har fullt skal att vara betänksam, men icke behöfver man därför låta skrämman sig.

Det har anförts så många betänkligheter emot de proportionella valen och bland annat den, att de stackars landtmännen icke skulle kunna reda sig med dessa val. Socialisterna och de organiserade arbetarne skulle nog reda sig, men icke landtmännen. Ja, nog vill jag erkänna, att det kan komma att bli kinkigt i vissa fall att reda sig. Men jag tror dock icke, att man behöfver vara så fasligt öm om oss landtmän, som man visat sig vara från socialistiskt håll. Vi

Om valrätten få väl försöka reda oss så godt vi kunna. Och om socialisterna skulle vinna några röster, så bör det väl vara till deras belåtenhet. Jag skall visst icke på något sätt uppehålla kammarens tid. Jag tror icke, att det tjänar något till att försöka öfvertyga den ene eller den andre. Men jag har velat säga detta, därför att jag 1902 röstade för det förslag, som då förelåg om enmansvalkretsar och majoritetsval. Jag ville hafva frågan löst den gången, och därför röstade jag då för det förslaget. Och därför att jag nu äfven vill, att frågan skall bli löst denna gång, kommer jag äfven nu att rösta för ett af de förslag, som nu föreligga. Jag hade tänkt och trott, att Kungl. Maj:ts förslag denna gång skulle kunna vinna Riksdagens bifall. Men nu tyckes det, som om det icke skulle kunna vinna Riksdagens bifall. I så fall kommer jag att rösta för det af herr friherre Barnekow framställda förslaget, som i alla fall innebär en utsträckning i riktning mot den allmänna rösträtten så långt, att vi för en gångs skull kunna vara nöjda. Det är icke, såsom herr Kronlund sade, ett vanställande af den allmänna rösträttens idé, då ju en hvar hederlig medborgare, som betalar skatt, får afgifva sin röst. Och längre kan man väl icke komma! Och jag tror icke heller, att det är oriktigt, att rösträtten inskränkes på det sättet, att hvarje olika parti får inverka på valresultatet endast i den proportion, som det inom sig räknar valmän. Jag tror verkligen icke, att herr Kronlund kan påstå, att det ligger något oriktigt däri.

Herr Kronlund yttrade vidare, att det skulle vara så förfärligt ledsamt, om vi finge proportionella val, ty då skulle vi här i Andra Kammaren få in personer, som rösta med Första Kammaren. Ja, mine herrar, när man får höra sådant från herr Kronlunds mun, så är det verkligen, så att man nästan kan le, då man får höra herr Kronlund, som jämt och ständigt går med Första Kammaren, komma och anföra dylikt. Jag skall nu, herr talman, icke längre uppehålla tiden.

Jag har emellertid en uppriktig önskan, att rösträtsfrågan måtte blifva löst denna gång, och därför kommer jag att rösta för friherre Barnekows förslag, om jag finner, att det kan hafva utsikt att vinna Riksdagens bifall.

I detta anförande instämde herrar *Jakobson, Bengtsson* i Häradsköp, *Hazén, Danielsson, Johansson* i Aflösa, *Persson* i Hult, *Andersson* i Löfhult, *Magnusson* i Tumhult, *Gustafsson* i Sjögesta, *Vahlquist, Jönsson* i Gammalstorp, *Svensson* i Bondön, *Trapp, Lyckholm, Emthén, Andersson* i Bråborg, *Gustafsson* i Mjölby, *Jonsson* i Skog, *Jonsson* i Hökhult, *Svensson* i Olseröd, *Olsson* i Tyllered, *Nilsson* i Bonarp, *Akerlund, Sandquist, Pettersson* i Tjärsta, *Pehrsson* i Åkarp och *Åkesson*.

Herr Risberg: Herr talman! Då jag är en uppriktig vän af att valrätten till Andra Kammaren utsträcker till alla medborgare, som, såvidt man kan bedöma, äga mogen ålder för utförande af en så viktig uppgift och fullgöra dem ålagda medborgerliga skyldighe-

ter, hvar och en efter sin förmåga, oberoende af alla censusstreck, och då jag anser, att en sådan utsträckning af rösträtten bör förbindas med ett proportionellt valsätt, emedan detta är — man må säga hvad man vill — det enda säkra medlet att bereda de mera betydande politiska meningsskiftningarne och samhällsintressena i landet tillfälle att, hvar efter sin styrka, blifva representerade i den folkvalda kammaren, hurudana än partibildningarna komma att gestalta sig i en framtid;

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

då jag vidare anser, att det förslag till proportionellt valsätt, som nu är framlagdt af Kungl. Maj:t, är med synnerligt stor omsorg utarbetadt och anpassadt efter våra förhållanden, såvidt detta varit möjligt, samt uppfyller de fordringar på enkelhet och lättfattlighet, som man rimligtvis kan ställa på detsamma, om det på samma gång skall verka tillfredsställande;

då jag äfven anser, att detta valsätt icke medför större svårigheter i tillämpningen, än att de med god vilja kunna öfvervinnas, och att svårigheterna skola komma att öfvervinnas genom förhållandenas tvingande makt,

och då jag dessutom anser, att detta valsätt är ägnadt att fostra folket till politisk vakenhet, framkalla klarhet och bestämdhet i de politiska åsikterna inom de olika fraktionerna samt helt säkert kommer att medföra insättandet af de mest dugande männen i riksförsamlingen,

så anhåller jag, herr talman, att, på dessa skäl, få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse af de angifna paragraferna i regeringsformen och riksdagsordningen med den modifikation, som af friherre Barnekow blifvit framställd.

Herr Johnsson i Bollnäs: Herr talman! Statsrådet och chefen för justitiedepartementet hemställde i dag, att kammaren måtte antaga Kungl. Maj:ts förslag med afseende å 17 § riksdagsordningen.

Jag tror däremot, att kammaren icke bör antaga Kungl. Maj:ts förslag i den delen. En statsman har sagt en gång, att man på ett lands lagar kan bedöma dess folks moral. Och jag tror, att detta uttalande har ganska mycket sanning uti sig. Jag tror, att då man står i begrepp att skriva lagar i allmänhet, så bör man söka tänka sig, huru dessa lagar skola komma att verka fostrande med afseende å den allmänna moralen. Och gäller detta med afseende å lagar i allmänhet, så gäller det företrädesvis då fråga är om grundlag och framför allt rösträtsbestämmelser. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skola alla som fyllt 25 år hafva rösträtt vid val till ledamöter af Andra Kammaren, med undantag af dem som äro diskvalificerade enligt de fyra moment, som paragrafen 17 innehåller. Sådana, som icke varit debiterade för någon skatt och således icke heller haft skyldighet att betala skatt, vare sig till stat eller kommun, skulle hafva rösträtt vid val till Andra Kammaren. Denna grundsats kan icke vara riktig och kan icke till sina konsekvenser upprätthållas. Kungl. Maj:t har nämligen i omförmälde paragraf föreslagit, att alla, som icke betalt dem påförda utskylder till stat och kommun, skola förlora sin rösträtt; jag tror, att dessa båda bestämmelser icke äro förenliga eller väl öfverensstamma. Jag vill taga ett exempel på huru det skulle

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

te sig i verkligheten. Jag och min granne äro båda två arbetare, — vi kan ju nämna dem med A. och B. B. är en ordentlig person, som genom arbetsamhet och sparsamhet förtjänar så mycket, att han blifvit debiterad för inkomst. A. däremot är en odugling, en sådan där som icke vill sysselsätta sig med annat än dagdrifveri. A. skulle alltså under alla förhållanden — enär vederbörande icke kunnat debitera honom för någon inkomst af det enkla skälet, att de ansett att han hvarken velat eller kunnat betala någon skatt, — alltid hafva sin rösträtt oförkränkt. Men B., som varit en arbetsam och sparsam man, och som genom sitt arbete förtjänat så mycket, att de ansett att han bort debiteras för inkomst, skulle, om han till följd af sjuklighet eller någon annan omständighet blir urståndsatt att fullgöra sin skattskyldighet, straffas med förlust af sin rösträtt, därför att han icke kan fullgöra sin skatteplikt, under det att A. skulle få behålla sin rösträtt just som en premie för sin lättja och oduglighet. Hvarhän detta skulle leda, tror jag att vi litet hvar kunna inse och tänka oss. Tro herrarne, att man uppammar moral i landet genom dylika bestämmelser? Jag tror det icke. Och jag är fullt förvissad om att, om Riksdagen skulle antaga ett sådant förslag som Kungl. Maj:ts i denna del, det skulle väcka missnöje och uppfattas som en så uppenbar orättvisa emot de lägst beskattade, att all betalningskyldighet till stat och kommun skulle förr eller senare komma att såsom villkor för rösträtt borttagas. Det är med anledning af denna min uppfattning af betalningsplikt å ena och skatteplikt å andra sidan, som jag anser, att utskottets förslag står långt framför Kungl. Maj:ts. Ty i utskottets förslag är då åtminstone konsekvensen något så när, kan man säga, genomförd. Enligt dess förslag är ingen annan berättigad till rösträtt utöfvande än den, som blifvit påförd skatt och äfven fullgjort denna skatteplikt, ehuru utskottet, på sätt af mig yrkats, icke föreskrifvit skattskyldighet till kommun. Jag anser nämligen att, om man fordrar, det skattskyldigheten skall fullgöras jämväl till kommunen, det är riktigt att också fordra skatteplikt till kommunen. Ty kommunerna på landet i allmänhet hafva ganska stora ekonomiska svårigheter att kämpa med, och därför böra alla dess medlemmar i mån af förmåga till dessa behofs fyllande bidraga. Af detta skäl bör skattebidrag till kommun vara ett villkor för rösträtt. Och af hvad skäl i öfrigt kan man eftergifva fordran på skattskyldighet till kommunen? Om vi tänka rätt efter, skola vi lätt finna, hurusom det är kommunen, dess angelägenheter och det sätt hvarpå dessa handhafvas, som utöfva det största inflytandet på ett lands sociala förhållanden. I den kommun, där icke dessa varda väl ordnade, blir det naturligtvis den fattigaste delen af befolkningen som får lida mest.

Därför böra alla vara intresserade för kommunens bästa, och den som icke vill vårda sig om kommunens angelägenheter torde icke heller gjort sig förtjänt af att taga del i statens eller öfva inflytande på valen till Andra Kammaren, och skall jag, herr talman, förbehålla mig att få yrka bifall till min reservation och att således direkt skatt jämväl till kommunen skall utgöras.

Herr statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet har

uti sitt anförande till det i den kungl. propositionen fogade statsrådsprotokollet ifrågasatt, huruvida det icke vore riktigt, att den politiska rösträtten begränsades till dem som påfördes direkt skatt, det vill säga dem som erlagga mantalspenningar och personlig afgift till kommun. Men, säger herr statsrådet, i så fall borde också särskilda bestämmelser eller garantier införas, på det att icke denna sistnämnda skatteplikt — personlig skatt till kommunen och erläggandet af mantalspengar — skulle komma att i för stor utsträckning inom vissa kommuner afskrifvas, vid hvilket förhållande rösträtten skulle omintetgöras. Jag delar i detta hänseende herr statsrådets uppfattning, ty vare sig man stannar vid utskottets förslag, att politisk rösträtt skulle erhållas redan då endast mantalspengar påförts och utgjorts, eller man utsträcker fordringarne så, att jämväl en personlig afgift till kommunen skall vara erlagd, så är det ju nödvändigt att införa garantier i syfte att förhindra, att det skulle bero endast på de kommunala myndigheterna, huruvida dessa afgifter skola betalas eller icke. Vi veta ju, att det, beträffande mantalspengarna, är de kommunala myndigheterna, hvilka äga att föreslå, hvilka personer som skola befrias från deras erläggande, och naturligtvis kunna dessa myndigheter då, genom att obehörigen befria personer från erläggande af mantalspengar, utesluta dem från politisk rösträtt. Därför torde det vara nödvändigt, att garantier emot ett eventuellt missbruk införas, och detta vare sig utskottets förslag i den delen vinner Riksdagens bifall eller mitt förslag, som innehåller skyldighet att jämväl betala afgift till kommunen, blifver af kamrarna antaget. Jag hoppas, att herr statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet skall senast till den Riksdag, som har att slutligt antaga förslag om valrätten till Andra Kammaren, skall framlägga ett förslag att samma rätt varder garanterad.

Friherre Barnekow har här på förmiddagen yttrat, att han icke förstode min reservation i hvad den innehåller ett uttalande därom, att tvänne rösträttsförslag skulle kunna förklaras hvilande. Ja, det kan väl icke vara mitt fel, om friherre Barnekow icke förstår den saken. Gifvet är, emellertid, att Riksdagen lika litet nu som förut är förhindrad att såsom hvilande antaga två förslag till grundlägsändringar, hvilka i något hänseende skilja sig från hvarandra, och den föreliggande rösträttsfrågan är väl, om någonsin, af sådan vikt, att ett beslut om två hvilande förslag kan vara fullt motiveradt. Jag vill emellertid erinra friherre Barnekow därom, att jag i det hänseendet icke framställt något förslag. Men jag har tillåtit mig såsom min mening uttala, att jag icke anser införandet af proportionella val vara till fördel för landet och att med detta valsystem så stora olägenheter äro förenade, att jag för min del är mycket betänksam, om jag skall kunna godkänna detsamma. Då jag tillika ej vet, huruvida majoritet för proportionella vals införande finnes hos vårt lands valmän — hvad är då naturligare, än att, om Riksdagen verkligen skulle såsom hvilande antaga ett rösträttsförslag, byggt på proportionella val, jämväl ett förslag om enmansvalkretsar blir antaget såsom hvilande, på det att valmännen kunna få tillfälle öfverväga båda dessa förslag och uttala sig för huruvida det ena eller andra till sist bör vinna

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

fastställelse? Det var detta, som jag i min reservation uttalade, utan att jag dock därvid hade någon förhoppning att det ens i denna kammare — och än mindre således i medkammaren — skulle hafva utsikt att vinna bifall. Men, som sagdt, min öfvertygelse är, att så borde förfaras. Man står ju tveksam, huruvida man skall taga ett grundlagsförslag, som går så långt som det nu föreliggande, man vet icke hvad detta kan föra med sig för framtiden, och då kan det ju vara skäl att tänka sig noga före samt gifva valmännen tillfälle att uttala sig om de olika valformernas företräden. Om man således skulle såsom hvilande antaga endast ett förslag och detta förslag icke skulle af landets valmän kunna godkännas, så skulle rösträttsfrågans lösning uppekjutas för ytterligare tre år. Det var med hänsyn därtill, som jag ansåg mig böra göra ifrågavarande uttalande.

Med afseende på frågan om städernas och landsbygdens åtskiljande i särskilda valkretsar har här yttrats mycket klander mot utskottets förslag i denna del. För min del anser jag att, om det proportionella valsyste^met skall införas, det icke finnes någon annan utväg för tillgodoseende, så vidt möjligt, af allas intressen, än just ett särskiljande af stad och land i olika valkretsar. Friherre Barnekow och herr Moberg hafva i sin reservation skarpt klandrat utskottet för att det skulle hafva föreslagit för små valkretsar; flere af dem skulle, anmärka de, blifva endast tremansvalkretsar. Men i samma andetag, som dessa reservanter på detta sätt klandra utskottet, föreslå de själfva den bestämmelsen, att stad, som har en folkmängd, svarande emot ³/₂₃₀-delar af hela rikets, skall bilda en egen valkrets, hvarigenom uppstå sådana tremansvalkretsar, som de just själfva klandrat och anse ofördelaktiga. Det framgår således häraf, att det är icke så lätt att vara konsekvent, och konsekvensen frångå de för att bereda städerna en fördel, som landsbygden icke förunnas. Det vore väl mera skäl i att låta dylika städer välja tillsammans med den valkrets de tillhört för att därigenom få det proportionella valsyste^met enligt förslagsställarnes mening att verka i mera direkt riktning. Jag har velat påpeka detta för att visa, hurusom det kan vara ganska svårt att upprätta ett förslag, i hvilket vederbörlig hänsyn till allas rätt varder iakttagen.

Man har också klandrat de spridda valkretsar, som enligt utskottets förslag skulle bildas, särskildt genom den valkrets, som skulle bestå af städerna Strömstad och Kristianstad. Men de tänka icke på de stora valkretsarna å landsbygden. Hafva icke landsbygden lika stora olägenheter af det stora omfånget af valkretsarna? Vi kunna ju tänka oss förhållandet i Västerbottens och Norrbottens läns landsbygd. I hvardera af dessa läns valkretsar komma ju att ingå socknar, som äro från hvarandra skilda på ett afstånd, som är lika långt och kanske ännu längre än afståndet emellan de af mig nyss nämnda städerna. Ja, tro icke herrarna, att det för valmännen i dessa från hvarandra så aflägsna bygder blir ännu svårare än för valmännen i stadsvalkretsarna att få tillfälle sammanträffa med hvarandra och öfverlägga i frågor rörande valet? Helt naturligt kan sådant endast undantagsvis förekomma. Följden häraf blir då den, att valmännen därstädes endast få öfverlämna sig åt den själftagna valledningen, som får besluta hvilka som

böra väljas; och den stora mängden har endast att rösta på de å val-förslaget upptagna eller ock afhålla sig ifrån att rösta. Detta kan väl icke kallas för frihet.

Herr justitieministern yttrade på förmiddagen, att det nuvarande valsättet innebure ett stort tvång. Det skulle, sade han, vara ett tvång däri, att en person, som icke vill rösta med majoriteten, fick nöja sig med att komma bland minoriteten. Ja, det är visserligen sant, att det alltid är så vid val, att kommer han icke bland majoriteten, så kommer han naturligtvis bland minoriteten. Men jag har ju enligt nu gällande bestämmelser i alla fall rättighet att rösta på den jag vill, ty något valtvång finnes ju icke. Det kan ju hända, att den, som jag röstar på, icke kommer i majoritet, men det är ju något, som man icke kan veta på förhand; och hvad garanti har jag för att, vid tillämpning af det proportionella valsättet, den jag röstar på blir vald? Tillämpas den här ifrågasatta proportionella valmetoden, så är jag dock hindrad att rösta på andra än sådana, som blifvit föreslagna af vissa personer, som tagit valledningen om hand och upprättat val-listorna. Det är sålunda icke svårt att inse, att det faktiskt blir denna valledning, som dikterar valen.

Jag har, herr talman, velat påpeka detta, då jag tror, att man underskattat de olägenheter, som äro förenade med det proportionella valsystemet. På samma gång tror jag, att man äfven öfverskattat de olägenheter, som kunna ligga däri, att städerna bilda egna valkretsar. Det är ju gifvetvis alltid bäst, enligt min uppfattning, om man kan få små valkretsar, men om proportionellt valsätt införes, måste man hafva minst tremansvalkretsar, och detta gäller icke blott i fråga om städerna, utan äfven i fråga om landsbygden. Om däremot, med enmansvalkretsar, man sammanförde de mindre städerna med angränsande landsbygd till en valkrets, skulle en dylik mindre stad kunna öfva något inflytande på valet. Därest valkretsarna däremot bestå t. ex. af ett helt län, kan naturligtvis icke en liten stad inom denna valkrets göra sig gällande. Med en stor stad däremot är förhållandet ett helt annat. Dessa större städer ha nämligen den fördelen, att folkmängden där är koncentrerad på ett begränsadt område, hvilket gör, att större delen af den talrika valmanskåren kan deltaga i valen och därigenom dominera dem fullständigt, så att valmännen på landsbygden få ganska liten betydelse.

Jag har velat framhålla dessa synpunkter och skall, herr talman, för närvarande icke göra något yrkande.

Herr *Andersson* i Pettersborg instämde häruti.

Herr *Räf*: Herr talman, mina herrar! Det var icke så litet svårt att på hösten 1902 bestämma sin ställning med afseende å rösträttsfrågan. Och det blef icke mindre svårt därigenom, att det då kom en massa papper från Stockholm — eller hvar det nu var ifrån — som innehöllo åtskilliga sväfvande uttryck, och efter hvilka man skulle angifva sin ställning till denna fråga. Jag ville då söka komma ifrån saken med den förklaringen, att jag skulle göra så godt jag förstod, om jag kom till Riksdagen. Mina vänner tillrädde

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

mig emellertid att på valmötan uttala mig mera bestämdt i denna fråga. Men det är klart, att för en ny riksdagsman är det sannernigen icke så lätt att bestämdt klargöra sin ställning i en så allvarlig fråga, som rösträttsfrågan ovillkorligen är. Detta gjorde, att jag naturligtvis måste söka ett material, som närmare kunde bestämma mig, och då hade jag ingenting annat att tillgå — och det var väl för resten tillräckligt — än Riksdagens protokoll och där se efter, hvilken ståndpunkt Riksdagen och Kungl. Maj:t intogo i frågan. Det band, som jag här har i handen, innehåller protokollen för rösträttsdiskussionen i denna kammare den 15 och 16 maj 1902, och har det varit mycket intressant att här i dag följa med de olika yttrandena och se, huru de stämma med de yttranden, som samma personer hade år 1902. Man finner däraf mycket väl, att tiden utvecklar sig särdeles hastigt och just i den riktning, som man *önskar*. Vid 1902 års rösträttsdebatt förekommo icke mindre än 150 instämmanden eller uttalanden i rösträttsfrågan, så att man är mycket lätt i tillfälle att se den ställning, som enskilda ledamöter intogo i frågan, särskildt till det s. k. Ivar-Månssonska skrifvelseförslaget. När jag nu på grundvalen af dessa protokoll för mina valmän angaf min ställning i rösträttsfrågan, utgick jag från det Ivar-Månssonska skrifvelseförslaget, ty jag tog för gifvet, att detta var ett uttryck för kammarens och i viss mån för Riksdagens mening i frågan. Detta skrifvelseförslag, som de af herrarne, hvilka voro närvarande när det antogs, säkerligen erinra sig bättre än jag, åsyftade — såsom redan förut här i dag blifvit framhållet — allmän rösträtt med proportionella val, fullgjord skatteplikt och lika representationsrätt för stad och land. Sedermera såg man af regeringskommunikén och af instruktionen för den proportionella valkommittén, att regeringen intog samma ställning i frågan, som tagit sig uttryck i Riksdagens nyssnämnda skrifvelse. Det blef sålunda icke så omöjligt för mig att bestämma min ståndpunkt i rösträttsfrågan, då jag hade sådana auktoriteter att tillgå, och jag gjorde också mina uttalanden till mina valmän i öfverensstämmelse med dessa auktoriteters mening i frågan.

Nu finner jag emellertid till min häpnad, att en särdeles stor del af de uttalanden, som gjordes för två år sedan af personer, på hvilka jag ansåg mig kunna lita, icke längre äro uttryck för den uppfattning, som dessa personer nu hafva i denna fråga. Jag måste därför i dag så att säga stå på egna ben och med fullständigt förbiseende af dessa liberala f. d. auktoriteter motivera den ställning jag intog på hösten 1902 och som jag till skillnad från dessa auktoriteter fortfarande behåller.

Jag är nämligen af den åsikten, att det är välbetänkt af det parti, som under många år innehaft makten här i kammaren, att icke låta *slita* sig denna makt ur händerna, ty detta skulle säkerligen moraliskt taget vara mycket farligt. Men å andra sidan visa sig detta partis medlemmar vara förståndige män, när de *utdela* någon del af den makt, som de hafva, till de nu uppryckande, i många fall verkligen myndiga vordna arbetareskarorna. Ja, de böra utdela och utgifva makten till dessa, alldeles så som en fader gifver sina barn,

sina myndiga söner den makt, som han anser, att de böra äga. Därmed har jag också sagt, att jag anser det vara mycket riskabelt att utdela makten på det sättet, att husfadern blir utsparkad ur sin egen bostad, ty detta kan ju icke vara så trefligt på ålderdomen.

Jag skulle helst vilja — och det har jag alltid helst velat — ställa mig på den ståndpunkten, att man gjort någon slags öfvergång härvidlag, så att man icke behöft omedelbart taga till allmän rösträtt. Men alla de normer, som man i sådant syfte uppställt, hafva allesammans fallit på, såsom man sagt mig, orimligheter i det ena eller andra afseendet. Äfven jag har försökt att uttänka någon dylik norm, men jag har icke lyckats därutinnan. Man är således, så vidt jag kan finna, verkligen tvungen att omedelbart öfvergå till allmän rösträtt. Men då man sålunda öfvergår omedelbart till allmän rösträtt, måste, man antingen medelst en graderad skala eller ock på annat sätt reglera, så, att de gamla betrodda landtmannaintressena icke blifva utsparkade ur representationen, icke ens ur Andra Kammaren. Jag anser nämligen icke, att de intressen, som landtmannapartiet gjort gällande, eller den makt, som utgått från detsamma, till den grad missbrukats, att det bör utsparkas, utan detta partis medlemmar kunna nog se både vän och fiende i ansiktet och säga: vi hafva gjort vårt bästa; ifrån oss hafva många reformer utgått och vi vilja äfven göra vårt bästa i fortsättningen, äfven beträffande den fråga, som nu föreligger. Vi måste dock besinna, att då det är fråga om att fördela makten efter en proportionell valmetod, såsom nu är föreslaget, gäller det ingenting mindre, än att de 358,774 nuvarande valmännen skola bland sig upptaga 677,653 i politiskt afseende alldeles obekanta valmän. Man vet ju icke det ringaste hvilken politisk valör dessa senare hafva, förrän man erfarit det genom förhandlingarna i Riksdagen eller genom de uttryck för sin politiska uppfattning, som de eljest kunna vilja gifva. Man har till och med — såsom herr Hans Andersson i Nöbbelöf nyss sade — på sätt och vis gjort en negativ erfarenhet i det afseendet. Man har sålunda fått se resolutioner, demonstrationer och uppträden här och där, som skulle kunna tyda på att åtminstone den största försiktighet bör iakttagas, då det gäller att utskifta makten till dessa, som för närvarande icke äro i besittning af densamma. Men de förvillelser, som emellanåt gifva sig till känna hos dessa, komma icke alltid af dem själfva, utan ledsamt nog bero de — såsom nyss sades — mången gång på ledningen. Jag vågar verkligen underkasta denna ledning litet klander, ty jag tror, att, om den skötte sig bättre, skulle förhållandena i nu berörda afseende vara vida bättre än hvad de nu äro. Jag har en viss erfarenhet på detta område från södra delen af vårt land och äfven trakterna längre upp, och jag har alltid fått det allra bästa intryck af arbetarne. Jag har haft arbetareskaror af ren socialdemokratisk färg, och vi hafva alltid kommit mycket väl öfverens, bara vi fått talas vid en liten stund. Jag är icke rädd för vare sig den ena eller den andra sortens folk, blott de ej få för dålig ledning. Om vi nu skulle släppa en så betydlig röststyrka som 677,653 nya röster till de 358,774, som för närvarande finnas, förstår väl ändå en hvar af oss, att detta innebär, att två nya valmän kunde komma att stå

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. mot hvar och en af de gamla, och dessa senare må vara hur starka och duktiga som helst, torde de väl dock icke i allmänhet vilja ut-sätta sig för en tvekamp med två.

(Forts.)

Det kan således mycket väl hända, att vi, som nu sitta här, blifva utkastade. Och det vore ju icke så farligt. Men jag vill adressera mig till dem, som här så varmt förorda majoritetsval i enmansvalkretsar, och fråga dem, hvar de hafva *garantien* för att icke deras gamla valmän sättas tillbaka? Det finnes verkligen icke några sådana garantier, som de här bjuda oss. Herr Branting må tala aldrig så kärleksfullt med landtmännen i dag, och vi allesammans komma öfverens om att vi äro riktigt säta vänner på alla sätt och vis — när det kommer till det praktiska utförandet, är jag öfvertygad om hvem som skall innehafva makten, och den stannar på platsen, medan de andra få gifva sig på dörren. Det är ett fullt drag hos människan, att hon alltid vill handla på det sättet, men det är ett drag, som är så djupt rotadt, att jag knappast tror, att det kan afhjälpas därigenom att vi tala väl med hvarandra här i kammaren.

Här har nu i dag talats så illa om de proportionella valen, att man icke kan blifva annat än förvånad öfver att ställningen i det afseendet kunnat blifva så förändrad sedan år 1902. Jag tror dock för min del, att de proportionella valen äro de, som äro bäst i stånd att gifva en så trogen spegelbild som möjligt af ställningen i landet, och jag tror, att vi icke kunna något bättre begära, än att en spegel af svenska nationen finnes här i Andra Kammaren och à la bonne heure äfven i Första Kammaren, så snart vi om 20 à 25 år fått se, att arbetet i Andra Kammaren efter de proportionella valens införande utfaller lyckligt. Det är ju alltid bra att själf äga fastigheten till dess man får se, hur ungdomen arbetar och utvecklingen kan komma att arta sig. Jag undrar, om det icke vore förståndigt att göra så äfven nu, och jag tror, att äfven sådana måste hålla med mig härvidlag, som eljest till äfventyrs tala emot de proportionella valen.

Jag tror vidare icke, att de proportionella valen skola hafva någon dålig inverkan på själfva personlighetsvärdena inom representationen. Jag föreställer mig nämligen, att det alls icke duger att vid dessa val bjuda på ungefär hvad som helst, utan om det t. ex. finnes socialister i en valkrets, måste dessa gifvetvis uppställa som kandidater de allra *bästa* medlemmarne af sitt parti, om de vilja hafva någon utsikt till framgång vid valet, och detsamma måste äfven landtmannapartiet och för resten hvilket parti som helst göra. Jag antager således, att det proportionella valsättet skall kunna höja den personliga nivån inom representationen.

Det ligger äfven något ömsesidigt hoppfullt i de proportionella valen, hvilket man däremot icke kan säga om majoritetsvalen. Vi behöfva ju blott se, huru det tillgår vid valen här i Stockholm. Här synes det liberala partiet vara mycket väl organiseradt, och till slut skall det tydligen behärska hela staden, och när så högern gång efter annan blir slagen utefter hela linjen, skall den finna det hopplöst att vidare uppträda och kommer därför att förhålla sig stilla. Det är att befara, att det skall gå så i hela landet till sist, om det blir majoritetsval i enmansvalkretsar. Sedan man blifvit slagen vid en tre, fyra

val efter hvarandra, tycker man, att det är lönlöst att vidare försöka vinna något vid dem. Om däremot en proportionell valmetod tillämpas, och partiet förbrukar all sin kraft, vinner det alltid *något*, om också icke så mycket som det önskar.

Det är äfven en annan fördel förenad med de proportionella valen, såsom jag nu närmare skall belysa med ett exempel. Vid det sista valet stod jag i min valkrets som kandidat gent emot brukspatron Spånberg. Jag fick nu 947 röster och han 812. De två partier, som uppställt oss som riksdagsmannakandidater, voro under valtiden så förbittrade på hvarandra, att de olika partianhängarne knappast kunde låna penningar af hvarandra o. d. på flera veckor. Det är ju alltid ledsamt för ett parti att blifva fullständigt slaget, och det är ju klart, att detta skall åstadkomma misstämning, men än värre är det, att denna misstämning kanske icke går öfver på hela treårsperioden, utan då ständigt föranleder elakheter och tråkigheter. Det parti, som förlorat, söker också naturligtvis så långt som möjligt hundsvottera motpartiets kandidat, som afgått med segern, ty det kommer snart, om blott tre år, den tid igen, då nya val skola äga rum, och då måste han vara så ful som möjligt. Hade brukspatron Spånberg kommit upp, är jag öfvertygad om att han varit lika öfverens som jag med min nuvarande sidokamrat. Det hade naturligtvis då icke blifvit större svårigheter, än hvad det nu är, då jag röstar nej och min sidokamrat ja, och tvärtom. Vi äro nämligen lika goda vänner för det. Jag har velat säga detta också med anledning däraf, att man yttrat, att det fördelaktigaste vore, om striden stode mellan partierna i valkretsarne och icke fördes upp till de särskilda ledamöterna inom representationen. Om flera personer få olika åsikter i t. ex. en affär, är det naturligtvis icke det bästa, att de gifva sig i strid med hvarandra, utan det bästa är, att de få utse *hvar sin* representant, som sedan träffas och söka utjämna striden. På samma sätt skulle det ju i händelse af proportionella val gå de olika partierna emellan.

Hvad beträffar frågan om att sammanföra land och stad i samma valkretsar, hör man å ena sidan mycket vackra haranger därom, att förhållandet mellan landsbygden och städerna därigenom skulle blifva så utomordentligt godt, och å andra sidan uttalas stor fasa för en dylik sammanslagning. Jag tror för min del, att enligt Riksdagens för två år sedan uttalade önskan det förständigaste vore att äfven besluta i öfverensstämmelse därmed. Jag kan nämligen icke finna annat, än att det är alldeles obefogadt att vara så rädd för denna sammanslagning. Vi skola komma ihåg, att redan nu höra ju köpingar, municipalsamhällen och arbetaresamhällen på landsbygden till landtvalkretsarne, men ändå har man icke vidtagit några åtgärder för att få detta förhållande ändradt, fastän dessa köpingar och arbetarecentra mängden gång äro mera afsöndrade och afskiljda från den omgivande landsbygden är någonsin städerna. För öfrigt, om t. ex. min vän Johansson från Jönköping representerade Tveta härad, skulle jag vara öfvertygad om att han gjorde sitt bästa för att tillgodose Tveta härads intressen, liksom jag, om jag representerade Jönköping, skulle göra hvad jag kunde för Jönköpings stads bästa. Icke äro vi väl så

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten oärliga i våra tänkesätt, att vi icke vilja göra vårt bästa för våra till *Andra* vänner, vare sig de äro från stad eller landsbygd.
Kammaren

m. m.
(Forts.)

Det är äfven en annan sak, som man aldrig förgäter att framdraga, när man vill visa, hur farligt det är att sammanföra stad och land i samma valkretsar, nämligen att städerna skulle helt och hållet taga öfverhand öfver landsbygden vid riksdagsmannavalen. Jag vill dock göra herrarne uppmärksamma därpå, att enligt de uppgifter, som lämnas i den kungl. propositionen, skulle för hvarje valman, som städerna skicka till valurnan, landsbygden kunna skicka icke mindre än *nio* stycken, och då vore det väl märkvärdigt, om städerna skulle kunna behärska valen gent emot landsbygden, om verkligen en allvarlig strid mellan stad och land skulle ifrågakomma. Så vidt jag vet, är det endast i tre valkretsar i vårt land, där den nu angifna proportionen mellan städernas och landsbygdens valmän icke skulle komma att blifva rådande, nämligen i Östergötlands läns norra valkrets samt i Gäfleborgs läns norra, ty där skulle städernas valmanskår uppgå till $\frac{1}{3}$ à $\frac{1}{4}$ af landsbygdens valmanskår.

Nu säger man, att det vid valtillfällen skulle vara mycket svårt att sätta landsborna i rörelse, medan däremot stadsborna skulle vara mera lätttröliga i detta hänseende, hvarigenom de skulle kunna få ett större inflytande på själfva valen. Jag kommer därvid ihåg, hurusom jag vid ett val för några år sedan stod som kandidat mot en kamrat här på jönköpingsbänken. Icke förrän ca 8 dagar före valet visste man då om att jag var valbar. Då kom man nämligen till mig och frågade, om jag verkligen var valbar, och då jag svarade ja, sade man: »Ja, då skola vi sätta oss i rörelse och sätta upp dig som vår kandidat»; jag svarade: »Ja, ni få göra, hur ni vilja»; och verkligen, på dessa 8 dagar fick man en valrörelse i gång, som var så kraftig, att ungefär 60 procent af valmännen deltog i valet. Vid det senaste valet, då jag stod mot brukspatron Spånberg, deltog icke mindre än 77 procent af samtliga röstberättigade inom häradet. Om jag ser på huru stor procent af de röstberättigade som deltog i valet i Jönköping 1902, skall jag finna, att siffran blir lägre än den af mig nyss angifna procentsiffran för det Jönköpings stad omgifvande Tvetå härad. Likaså kan man beträffande åtskilliga andra städer få se, att af hela antalet valmän endast omkring 50 procent, och i flera fall icke ens så många, deltog i det senaste valet. Vi skola sålunda icke tro, att det är så svårt att sätta landsbygdens valmän i rörelse, som man här sökt göra troligt. Blifva hemmansägarna blott upptända af intresse för någon särskild fråga, så nog finnes det möjlighet att få dem att deltaga i valen. Däraf har jag för min del ganska stor erfarenhet.

Afhvad jag nu sagt framgår, att jag anser mig kunna rösta för införande af proportionellt valsätt i af land och stad sammanslagna valkretsar i vårt land.

Jag vill äfven något fästa mig vid den fordran å fullgjord skatteplikt, som man nu vill uppställa som villkor för erhållande af rösträtt. Om den saken höll herr Daniel Persson i Tällberg ett särdeles dräpligt anförande, när den föreliggande kungl. propositionen remitterades till konstitutionsutskottet. Och därvid kallade han denna

skatteplikt ett »ordentlighetsstreck», och det är just från den synpunkten, som jag är så lifligt för en fullgjord skatteplikt. Jag har aldrig brytt mig om, att en oordentlig person saknar rösträtt, men däremot har jag mången gång varit mycket generad, då jag sett, hurusom mina egna arbetare, som äro mycket ordentliga på alla sätt, icke äga rätt att deltaga i valen till den folkvalda kammaren. Jag anser därför, att vi i första rummet böra se till, att alla *ordentliga* medborgare, vare sig de äro arbetare eller andra, få rösträtt i fråga om val till Andra Kammaren. Jag hade därför också mycket gärna sett, om herr Lindgrens i Örebro motion om att notoriska supare icke skulle få rösträtt hade kunnat realiseras, och hade den blott blifvit tidigare väckt, är det ju möjligt, att den äfven hade kunnat gå igenom, men kanske det blir större utsikter därför en annan gång.

Jag måste sålunda ur ordentlighetssynpunkt ställa mig afvisande gent emot utskottets förslag, att det skulle vara 60 stadsrepresentanter och 170 representanter för landsbygden äfvensom mot herr Lindblads med respektive 65 och 165. Den Staaffka motionen, som alltigenom är skrifven med mycken försiktighet, har föreslagit 42 representanter för de större städerna, och som de mindre städerna skola vara förenade med landsbygden, få äfven de ett visst inflytande vid tillsättningen af åtskilliga representanter, fastän det är svårt att säga, huru stort. Jag skulle för min del önska att få en fördelning i detta afseende efter den Daniel-Perssonska ordentlighetsprincipen, hvilken kan uttryckas så, att när 1,036,380 kvalificerade *ordentliga* valmän skola tillsätta 250 representanter, skulle valkvoten blifva 4,506 eller i rundt tal 4,500. Enligt denna beräkning skulle Stockholm få 7, Göteborg 3 samt Malmö 2 och alla de öfriga städerna tillsammans 23 representanter, d. v. s. att städerna finge 35 representanter och landsbygden med sin ordentliga befolkning 195 representanter. Jag kan säga, att jag nästan ångrar — och det gör jag verkligen — att jag icke motionerat härom, ty utskottet hade gärna kunnat taga sig en funderare på saken. Dessutom hade det väl icke legat någon orättvisa däri, ty då det endast gäller att vara ordentlig, så skulle i den mån Stockholms befolkning blefve ordentligare, dess representationsrätt och antalet af dess representanter växa, och det skulle verkligen vara en tillväxt, som vore en glädje, åtminstone för oss.

Sedermera skall jag bedja att, ehuru endast i förbigående, få beröra vallagen. Det förhåller sig nämligen på det sätt, att vallagen är något särskildt i denna sak, och vallagen föreligger ju egentligen icke till behandling nu. Man kan således icke ingå i kritik af densamma. I annat fall hade jag rätt mycket otaladt med denna. Det är dock icke värre än att den kan få duga tills vidare.

En annan sak, som härvidlag är att märka är, att i herr Staaffs motion *icke alls* föreligger något förslag till vallag, hvadan jag således icke kan jämföra Kungl. Maj:ts vallag med liberalernas vallag och säga, att Kungl. Maj:ts vallag är mycket sämre än den liberala vallagen. Jag sade, att liberalerna voro mycket försiktiga, och därvidlag hafva de ytterligare bevisat denna sin försiktiga taktik, nämligen genom att icke framlägga något dåligt förslag i detta hänseende utan säga, att vallagen kommer senare. Det hade varit bäst att Kungl. Maj:t

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

gjort på samma sätt, om det hade varit möjligt. Därigenom hade den kungl. propositionens ställning också varit säker i detta afseende.

Allt som allt och äfven denna vallag säger mig, att om det kungliga förslaget antages, så äger den gamla bofasta svenska allmogen ändå *någon* garanti för att kunna motstå och rädda sig från fullständig omstörtning, hvilket däremot *icke* blir händelsen, om allmän rösträtt med majoritetsval införes. Men som de af herr G. A. Berg och frih. Barnekow afgifna utskottsreservationerna i det närmaste öfverensstämma med det kungl. förslaget, kommer jag, herr talman, att bland *detta* urval rösta för det, som har den största utsikten att i denna kammare afgå med seger.

Hans excellens herr statsministern Boström: Om jag också icke kan hafva något nytt att säga till hvad justitieministern yttrade vid debattens början, så skall jag dock bedja att något få taga kammarens tid i anspråk.

Det yttrades af konstitutionsutskottets ärade vice ordförande, som öppnade debatten här i kammaren, att det var Riksdagens skrifvelse, som gaf anledning till Kungl. Maj:ts proposition i detta ämne. Jag vill därvid erinra om att det näppeligen kan finnas någon regering, som icke, vare sig den får mottaga en Riksdagens skrifvelse eller icke, måste inse, att rösträttsfrågan är en fråga, som icke kan hvila och som icke kan lämnas å sido, utan att det är en fråga, som den måste göra allt för att söka bringa till lösning. Det var också alldeles klart för oss, att lösningen endast stod att vinna på den allmänna rösträttens grund. Därmed har jag dock naturligtvis icke velat säga, att det icke också är ett godt stöd att hafva fått denna Riksdagens skrifvelse.

Det har, så vidt jag vet, under hela debatten i denna kammare icke yrkats annat än godkännande af den allmänna rösträtten. Det har visserligen uttalats någon tvekan och någon oro öfver det, hvarom den siste talarén erinrade, nämligen att den gamla valmanskåren endast komme att utgöra en tredjedel af den nya, men jag vill erinra herrarna därom, att vi hafva — och det har Riksdagen äfven ansett i skrifvelsen i fråga — den öfvertygelsen, att de som skulle få denna rösträtt, äro af den mogenhet, att åt dem väl kan lämnas en sådan rättighet. Och det kunna vi väl vara ense om, att äro icke väljarne mogna, äro icke de lifvade af fosterlandskärlek och känsla för det rätta, så hjälper det icke mycket, huru representationen ser ut. Ty allting hänger dock slutligen på folkets stämning och folkets känslor för rätt och fosterland.

Herrarna erinra sig, att Riksdagens båda kamrar äfven uttalat sig för den proportionella valmetoden i sammanhang med den allmänna rösträtten. Det är visserligen sant, att man icke återfinner detta i den till Kungl. Maj:ts afåtna skrifvelsen. Men det är också naturligt, att då man får en sådan skrifvelse, man icke nöjer sig med de rader, som finnas i skrifvelsen, utan att man går tillbaka och rannsakar skrifterna. Och då finner man, att Andra Kammaren efter votering uttalat sig för det proportionella valsättet, då den godkände herr Ivar Månssons skrifvelseförslag, ehuru, när sedermera samman-

jämkning skulle ske med Första Kammarens beslut, det resulterade i det förslag, som formulerades i Riksdagens skrivelse.

Då vi hade ständsrepresentation, var det ju en intresse- och klassrepresentation. Till en del gick detta öfver i 1866 års riksdagsordning, i det att man där skilde på stad och land. Man ansåg, att de resresenterade olika intressen och att de därför också borde vara särskildt representerade. För min del tror jag, att denna skilsmässa är en öfvervunnen ståndpunkt. Denna skarpa åtskillnad mellan stad och land finnes icke nu mera. Industrien, som förr i världen idkades endast i städerna, finnes nu lika mycket på landsbygden, och vi se, huru den allt mera flyttar ut dit, huru den allt mera sammanknyter stad och land, och huru omöjligt det är att uppdraga gränser för olika intressen.

Det är därför, som den proportionella valmetoden har så stora fördelar, ty på samma gång den medgifver allmänna val, gifver den också på sätt och vis en intresserepresentation åt de olika intressena, i samma mån som de olika intressena sluta sig tillsammans och bilda särskilda partier. Jag behöfver emellertid icke utveckla denna sak närmare, ty herrarna ha väl allesammans läst kommitténs förslag och Kungl. Maj:ts proposition, där denna sak är tydligt framhållen. Ny är ej heller denna sak, ty, såsom utskottet erinrat, har förslag i detta hänseende många gånger varit uppe dels i fråga om val till utskott och dels i fråga om val inom representationen, fastän det icke varit i en så utarbetad och klar form, som i det nu föreliggande förslaget.

Man har mot förslaget erinrat, att valkretsarna äro stora, och det måste de vara, för att den proportionella valmetoden skall komma till sin fulla rätt. Men jag får å andra sidan erinra herrarna om att valkretsarna äro helt naturliga, ty de sammanfalla med länsgrensarna, således med gränser, som förut varit de bestämmande för samhörigheten inom olika landsdelar, och äfven om de äro delade, så föras icke några främmande orter tillsammans, utan endast sådana som hafva haft gemensamma intressen och gemensamhet förut. Detta har den fördelen, att när man skall upprätta förslag till representanter och söka vinna valmännen för gifna förslag, så ligger det i sakens natur, att man söker upp de bästa namnen, de mest kända och dem, som inom länet åtnjuta det mesta förtroendet. Detta är en fördel, som torde vara helt ovärderlig.

Man har emellertid sagt, att den proportionella valmetoden medför så ofantligt stora svårigheter, och att man icke kan veta, huru man skall komma att gå i land därmed. Jag tror, att denna farhåga bör vara ytterst oberättigad i vårt land, där alla valmännen kunna läsa och skriva och där allmänhetens begåfning visst icke hör till de svagare. Det är icke krångligare, än att, endast ett försök är gjort, alla äro väl inne i det, och jag säger, såsom min kollega sade på förmiddagen, att man naturligen skall söka att på förhand gifva så mycken upplysning och vägledning som möjligt angående sättet för metodens tillämpning.

Det kungl. förslaget har dessutom den fördelen, att om man skulle finna, att det proportionella valsättet icke fungerade såsom man önskade, så är det synnerligen lätt att därifrån öfvergå till

Andra Kammarens Prot. 1904. N:o 64.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

majoritetsval. Detta är en ytterst enkel sak, men att öfvergå från majoritetsval, i smärre valkretsar, till proportionella val är näppeligen tänkbart, ty det skulle betyda, att majoriteten skulle medgifva obilligheten af att den ensam skulle representera hela valkretsen — minoriteten må vara hur stor som helst — och att den skulle vara benägen att afstå en del af sin rätt och makt till förmån för minoriteten. En så långt gången själfuppoftning tror jag knappast man har att vänta.

Det har mycket skrifvits och mycket talats därom, att man i England icke velat acceptera det proportionella valsättet. Jag undrar emellertid, om detta icke är helt naturligt på grund af det förhållande, att det i England egentligen icke finnes mer än två partier, whigs och tories. Då det ena partiet sitter vid makten och styr, så arbetar det andra upp sig, till dess det återigen får öfvertaga makten. Något tredje parti finnes icke. Det är följaktligen fullständigt öfverflödigt, att en proportionell valmetod där användes, då det icke såsom hos oss finnes en hel mängd olika partier. Dessutom kan det väl hända, att det till någon del kan bero därpå, att engelsmännen, såsom herrarna veta, äro världens mest konservativa folk. Detta nu om de proportionella valen. Jag anser, att det är nästan en absolut nödvändighet att till de allmänna valen få detta valsätt. Det går icke an att släppa in så många nya valmän och endast låta majoriteten blifva representerad. Man måste se till, att de olika meningarna blifva i någon mån representerade inom kammaren.

Det har inom utskottet ifrågasatts, att man skulle skilja på land och stad. Efter min mening är det ett ytterst olyckligt förslag, ty i själfva verket finnes det ingenting att skilja på mellan dessa. Det är icke landtbon eller stadsbon, som man vill få representerade, utan det är medborgare, och jag kan väl vara lika god medborgare, om jag bor i stad som om jag bor på landet. Dessutom är det ju så, att den förflyttning af stadsmannanäringarna, som sker till landet, utplånar skillnaden allt mer och mer. Och det är ganska egendomligt, att utskottet med sin åsikt låtit alla municipalsamhällen och andra större samhällen, som ligga på landet, få vara kvar i landtvalkretsarne. Ty deras invånare hafva, såsom nyss erinrats, lika stora stadsbointressen som någonsin invånarne i de samhällen, som hafva stadsprivilegier. Men börja herrarna på att reflektera öfver huru det skulle ställa sig att göra en valkretsindelning med dessa municipalsamhällen, är jag förvisead om att herrarna skola komma till så stora svårigheter, att herrarna skola finna, att det är ett fullkomligt fäfangt försök. Det låter sig icke realisera. Det finnes då icke mer än ett sätt att gå till väga, och det är att låta stad och land välja tillsammans — naturligtvis med undantag för städer, som äro af den storlek, att de, såsom Stockholm, Göteborg och Malmö, äro berättigade att besätta flera platser i kammaren och alltså själfva kunna bilda distrikt.

Utskottet har gjort en annan ändring i det kungl. förslaget, hvilken ändring blifvit upptagen af herr Moberg, men icke af herr Berg, och hvilken ändring äfven återfinnes i det förslag, som friherre

Barnekow i dag har framlagt, nämligen att direkt skatt skulle vara villkor för utöfvande af rösträtt. Jag tycker, att detta dock är en fullständig principiell oriktighet. Hvad är det, som varit öfverklagadt i det nuvarande representationsskicket? Jo, just detta streck — och så sätter man på samma gång ett nytt streck. Det är en oegentlighet, som det nu är, nämligen att det är genom skattelagarna som rösträtten bestämmes, skattelagarna, som ändras på ett helt annat sätt än grundlagarna. Nu skulle man faktiskt bibehålla denna svaghet. Och dessutom är ju hela frågan så synnerligen obetydlig. Undersökningar hafva gjorts, och det har därvid visat sig, att de, som äro befriade från mantalspengars utgörande, äro 121,000 eller 122,000 personer, närmare 122,000; och bland dem inberäknas då lappar och värfvadt manskap, som icke betala mantalspengar. De, som för fattigdom och sjukdom äro befriade från mantalspengar, utgöra 119,900 eller i rundt tal 120,000. Men ibland dessa för fattigdom befriade träffar man naturligtvis alla, som åtnjuta fattigunderstöd, och på den grund äro inhabila att rösta. Man kan räkna dessa till 60- à 70,000 personer. Det är således högst 50- à 60,000, som det här skulle gälla. Men detta är ju en ren obetydlighet, när vi tänka på, att de nya valmännens antal är 1,200,000 personer och att, sedan afdrag skett för dem som häfta för skatter, de valberättigade uppgå till omkring 950,000 personer.

Nu hafva vi inom regeringen många gånger tänkt på detta, ty det föreföll också oss egendomligt att säga, att ingen, som var påförd skatt, men icke betalade skatten, skulle få rösta, under det att de, som voro befriade från skatt, däremot skulle få rösta. Men vi tänkte oss då saken ordnad på det sättet, att till de kategorier, som icke få åtnjuta rösträtt, skulle läggas de, som hafva för sjukdom eller fattigdom blifvit befriade från skatt. Vi ansågo oss dock ej böra stanna vid ett sådant förslag *därför* att det kräfde ett tillägg. Ty man kunde ju tänka sig, att någon kommun toge sig före att befria från mantalspengar en person, som den ville göra inhabil och icke släppa fram till valurnan, och det måste då skaffas någon form, under hvilken rehabilitation skulle kunna ske. Men detta skulle medföra så mycket omgång och vara så inveckladt, att det var, efter vår uppfattning, klokare och riktigare att låta dessa få behålla sin rösträtt, i synnerhet *därför* att det var i allmänhet gammalt folk, som gjort sin plikt, så långt deras krafter stått dem bi, men hvilka nu voro försvagade. Vi ha ansett, att det icke kunde vara till synnerlig skada, om dessa finge behålla sin rösträtt. Nu har det äfven föreslagits införande af enmansvalkretsar. Detta är en sak, som jag för min del icke tror vara lämplig. Det har redan af herr justitieministern blifvit påvisadt, hvart dessa enmansvalkretsar ledt i främmande länder. Och det kan icke vara skäl för oss att exponera oss för någonting likartadt. Dessutom tror jag, att det skall medföra synnerlig svårighet att alltid anordna dessa valkretsar på ett tillbörligt och godt sätt. Och det kunna herrarne väl förstå. Ty om herrarne se efter, är i herr Staaffs motion ifrågasatt, att Stockholm och de större städerna icke skola vara enmansvalkretsar utan välja i den form, som nu är. Jag tror icke, att jag misstager mig att hans förslag är

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

sådant. Men det är icke att undra på, ty huru skall det gå till, att i stora städer, där det kanske skall väljas 14, 15 å 16 representanter, dela upp städerna efter kvarter? Det kan aldrig blifva något lyckligt. Men det visar också ytterligare en svaghet i själftva systemet.

Hvad nu beträffar de olika förslag, som föreligga, så framgår ju af hvad jag har sagt, att mig förefaller Kungl. Maj:ts förslag vara det bästa. Jag har dock ingenting emot det förslag, som blifvit gjordt af friherre Barnekow. Det gifver åt Gottland en representant till, någonting som det icke kan vara något att erinra mot, och rättar dessutom ett förbiseende i den kungl. propositionen i § 23. Det innehåller för öfrigt ändringar, som jag tror äro tämligen öfverflödiga, men som jag åtminstone tror icke äro skadliga. Men jag skulle vilja hafva den ändring i ingressen till den 17:e §, att den får samma lydelse, som i den kungl. propositionen, nämligen: »Valrätt tillkommer en hvar välfredad svensk man från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjuzufem års ålder», och att sålunda det i friherre Barnekows förslag upptagna villkoret beträffande erläggande af direkt skatt bortfaller.

Det har blifvit taladt om att det kanske icke skulle vara så angeläget att få saken afgjord i år, utan att man skulle kunna uppskjuta den. Jag vill då erinra herrarna om att i sin skrifvelse 1902 uttalade Riksdagens bägge kamrar sin önskan, att förslag måtte blifva utarbetadt om möjligt redan till 1904. Riksdagen ansåg således då, att det var angeläget att under denna riksdag få behandla frågan. Och jag tror, att Riksdagen hade goda skäl till en sådan uppfattning. Det är därför, som det vill förefalla mig vara till ovärderlig nytta, om Riksdagen i år kunde komma till ett beslut och komma ifrån den oro och den agitation, som ett uppskjutande alltid skulle medföra. Det är gifvet, att skall man komma till ett resultat, måste man i en fråga, där så många olika meningar förefinnas, underkasta sig en viss moderation både mot olika meningar inom kammaren och moderation också mot de önskingar, som finnas i Första Kammaren. Ty, som herrarna veta, representeras det svenska folket af såväl Första Kammaren som af Andra Kammaren lika, enligt vår svenska regeringsform och riksdagsordning. Man kan icke komma till ett resultat, om man icke gifver efter, hvar och en något på sina önskingar, för att nå ett godt mål.

Jag har nu sagt herrarna, huru mina önskingar gå, och det gör jag icke därför att, om Riksdagen skulle besluta i öfverensstämmelse därmed, regeringen skulle vinna en framgång, ty den synpunkten är så obetydlig, att till den icke får tagas någon som helst hänsyn, utan jag gör det därför att, icke annat än jag förstår, är det endast regeringens förslag, som har någon utsikt att vinna anslutning och som kan samla. Jag behöfver icke erinra herrarna om det moraliska intryck det skulle göra, om vi i denna stridens och söndringens tid, hvaruti vi lefva, skulle kunna komma till ett enigt beslut. Det måste hafva en god moralisk verkan icke blott på vårt land och folk, utan också på hela världen att visa, att, när det gäller en stor sak, kan den svenska representationen fatta ett enigt beslut, äfven om det för många gäller en själfuppostring.

Herr Ström i Transtrand: Herr talman! Då det är så mycket taladt här i dag i denna kammare både på för- och eftermiddagen, skulle det väl synas tämligen onödigt att ytterligare upptaga kammarens tid, och jag skall också lofva att icke bli synnerligen långvarig.

Jag beklagar, att jag icke kan till alla delar instämma med den högt ärade siste talaren, herr statsministern, detta nämligen beträffande de proportionella valen. Då jag begärde ordet, gjorde jag det äfven därför att jag ansåg det vara nyttigt, om en representant från landsbygden uttalade sig med afseende å valmännens åsikter ifrån dessa trakter, då man här mest hört stadsrepresentanter uttala sig i frågan.

Det var ett anförande på förmiddagen utaf herr justitieministern, däri han antydde, att en agitation på landsbygden skulle vara satt i gång för att motverka de proportionella valen. Det var särskildt med anledning af detta yttrande, som jag tänkte på den valkrets, som jag har äran att representera. Jag hade där sammanträde med mina valmän i icke mindre än 5 af de 8 kommunerna inom valkretsen, och på de möten, som där höllos, fanns det icke mer än summa fyra personer, som uttalade sig för att det *möjligen* skulle kunna vara lämpligt att taga de proportionella valen. Där hade helt säkert icke den minsta agitation varit satt i verket, utan hvad som där uttalades, *det* var ett utslag utaf folkets allmänna mening. Jag ville med detta särskildt påstå och visa, att åtminstone inom den valkretsen är folket absolut emot de proportionella valen.

Vid sådant förhållande och då man känner, att så äfven är på flera andra ställen, och, såsom här nu förut antydts från flera håll inom kammaren, dessa proportionella val lida utaf många brister, så synes det mig vara märkvärdigt, att proportionella val skulle påtrugas folket, som icke vill hafva desamma.

En föregående talare här sökte bevisa fördelarna utaf de proportionella valen och talade därvid mycket om sin valkrets, och huru valen där hade gestaltat sig. Han anförde då, bland annat, att valet stått emellan honom och en annan kandidat, och att de fått nästan lika många röster, men att den andra kandidaten icke blifvit vald. Därför vore det ständig oenighet mellan valmännen. Ja, hvilket val-sätt man än har, hade naturligtvis icke mer än endera af dessa kunnat blifva vald, alldenstund icke båda kunde komma till Riksdagen.

Jag vill vidare med afseende å hvad den ärade talaren yttrade framhålla, att om det t. ex. där hade varit proportionella val och herr Räf tillsammans med två andra uppstälts på en lista, som fått rättighet att få tre platser besatta, om då, säger jag, herr Räf hade fått tio röster, men till följd af det goda sällskapet tillsammans med de andra ändå gått in, så kunde man ju tänka sig, att motkandidaten stått på en annan lista och med sina exempelvis 200 röster icke gått in. Jag frågar, om detta icke skulle vara lika mycket orsak till oenighet och missnöje mellan dessa valmän. Här har nu, som sagdt, så mycket talats både från det ena och andra hållet om de proportionella valen och deras fel och brister, så att jag icke skall upptaga tiden därmed, ty det vore endast att upprepa hvad som redan blifvit sagdt.

Beträffande i öfiigt Kungl. Maj:ts förslag och synnerligast be-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

träffande villkoret om betald skatt till stat och kommun, ber jag till alla delar få instämma i det af regeringen framlagda förslaget. Detta synes mig hafva obestriddigen stora fördelar framför t. ex. utskottets förslag, som gör den begränsning, som här så mycket blifvit klandrad. Skulle en sådan begränsning i rösträtten, som utskottet föreslagit, blifva lag, hade man också i och med detsamma fastställt ett verkligt streck. Att tala om fullgjord skatteplikt såsom streck är enligt mitt förmenande fullkomligt oriktigt. Har man emellertid infört något sådant, som att hvar och en ovillkorligen skall betala skatt eller vara skattskyldig till staten, som det i utskottet heter, för att få rösta, och man så tänker sig, som herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet förut i dag anført, att denna skatt å 40 öre, som skulle betalas såsom mantalspenningar, blefve upphäfd, skulle följden hafva det med sig, att en hel mängd personer därigenom förlorade sin rösträtt. Den saken är icke så obetydlig, som herr statsministern nyss antydde. Jag tänker mig det förhållande, att en hemmansägare på landet har en 4 à 5 söner, som äro komna till den åldern, att de skulle vara valberättigade, vidare att fadern står för hela egendomen, och att sönerna icke hafva någon skatteplikt mer än mantalspenningarna. Om nu dessa skulle ha rösträtt endast under villkor att de erlade direkt skatt, och Riksdagen sedermera beslöte mantalspenningarnes borttagande, så vore de i och med detsamma allesammans utan rösträtt, och jag hemställer, om det skulle vara förenligt med god ordning.

Den förste talaren i dag framhöll särskildt, huru olämpligt det vore, att icke dessa mantalspenningar eller den skatteplikten ovillkorligen skulle kvarstå. Han tänkte sig en person, som i trettio års tid ströfvat omkring. Om denne kom tillbaka till sin kommun, skulle han där sent omsider få utöfva sin rösträtt. Jag tror icke, att de, som på det sättet skulle begagna sig af sin rösträtt, skulle vara synnerligen många. Och om så skulle vara, att en person efter 30 år skulle få utöfva sin rösträtt, så hade ju tio riksdagsmannaval försiggått under tiden, som han icke deltagit i, och det vore icke någon fara, om han en gång skulle få deltaga.

Mig synes icke den ringaste fara föreligga i att i detta stycke antaga regeringens förslag, som alldeles obestriddigt har många stora fördelar framför utskottets och om hvilket man kan säga, att det *verkliga* medför allmän rösträtt. Det beror nämligen då på enhvar själf, om han vill fullgöra sina skyldigheter och sålunda behålla sin rösträtt. Då jag emellertid, som sagdt, icke kan instämma i hvad regeringens proposition innehåller med afseende på proportionella val, så kan jag i allt fall icke yrka bifall till densamma, och jag ber därför, herr talman, att för närvarande få inskränka mig till att yrka afslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Anderson* i Hasselbol.

Herr Nydal: Jag kan fatta mig kort, då jag redan instämt i hvad herr Elowson anført på förmiddagen. Jag skall endast be att få närmare utveckla ett af de skäl, som göra, att jag icke kan lämna

min röst för vare sig utskottets eller Kungl. Maj:ts förslag. Detta senare är enligt min tanke ett verkligt liberalt, förtjänstfullt och storlaget förslag, för hvars framlämnande vi hafva all anledning att vara regeringen tacksamma, och dock måste jag yrka afslag å detsamma. Det är emellertid så långt ifrån, att det är af någon obenägenhet mot proportionella val som jag finner mig föranlåten att så göra, att jag snarare kunde säga, att det är af en alldeles motsatt orsak, som jag så handlar. Jag är nämligen, såsom det också torde framgå af den reservation till detta betänkande som bär herr Elowsons och mitt namn, en mycket varm vän till proportionella val. Alla äro vi ju, kanske med några få undantag, ense om de proportionella valens teoretiska förtjänster, så att därom behöfver här icke mycket ordas, och hvad beträffar de praktiska olägenheter och svårigheter, som förmenas vidlåda den proportionella valmetoden, så är det ju endast erfarenheten, som kan ådagalägga eller vederlägga deras befintlighet. Som vi icke hafva någon erfarenhet i det afseendet, tror jag, att det är af föga värde och till ringa uppbyggelse att nu tvista om den saken. Jag skall blott upppepa hvad jag nyss sade, att det ingalunda är på grund af något underkännande af den proportionella valmetodens värde, utan af en helt annan orsak, som jag måste ställa mig afvisande gentemot det kungl. förslaget. Inom utskottet har jag anslutit mig till herr Elowsons motion om införande af proportionella val till hela representationen och icke blott till Andra Kammaren. Då denna tanke icke vunnit framgång inom utskottet, har jag icke kunnat tillstyrka det kungl. förslaget.

Nu kan det måhända tyckas, att man från den ståndpunkt, jag intager i fråga om proportionella val, kunde och borde resonera som så: om man icke nu kan få den proportionella valmetoden införd äfven till Första Kammaren, så kan man för närvarande godt vänta därpå och låta sig nöja med att få denna metod antagen i fråga om Andra Kammarens bildande, i den vissa förhoppning, att det i så fall icke skall dröja många år, innan denna i min tanke så rättvisa och förträffliga metod skall bereda sig väg äfven till val till Första Kammaren. Ja, jag skall uppriktigt bekänna, att jag verkligen resonerade så, när frågan om allmän rösträtt med proportionella val först började på allvar diskuteras. Jag har emellertid under denna vinter fått en liflig känsla af att rösträttsvännerna i landet, särskildt de som skulle beröras af reformen, på intet villkor vilja veta af proportionella val, med mindre valen blifva proportionella äfven med hänsyn till Första Kammaren. Det synes, efter allt att döma, som om oviljan mot proportionella val endast till Andra Kammaren vore så stor, att man föredrager att hafva det så som man nu har framför en sådan reform. Om nu Riksdagen besluter den i strid mot denna folkopinion, ty så får jag väl ändå kalla den opinion, som uttalat sig mot proportionella val till endast Andra Kammaren — däremot instämmer jag gärna i hvad herr justitieministern sade, att en allmän, upplyst och mogen opinion mot de proportionella valen i och för sig icke framträd — om, säger jag, Riksdagen nu i strid mot denna opinion antager Kungl. Maj:ts förslag, — utskottets kan ju aldrig komma i fråga — kan jag icke föreställa mig annat än att hela röst-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

rättsreformen, den så länge förbidade och efterlängtade rösträttsreformen, helt enkelt skall förfela sitt syfte, och att sålunda de goda verkningar, som vi lofvat oss af densamma, såsom försoning, samhällsfrid, nationell konsolidering med mera, skola fullständigt utebli. Rösträttsstriden skall flamma upp igen med icke mindre styrka än förut, och den skall icke taga slut förrän de proportionella valen blifvit aflysta äfven i fråga om Andra Kammaren. Jag fruktar, att förhållandena komma att utveckla sig på det sättet, om det kungl. förslaget blir grundlag.

Det är emellertid än troligare, att förslaget aldrig blir grundlag, äfven om det antages såsom hvilande nu eller vid nästa riksdag, ty i så fall torde valen till Andra Kammaren komma att nästa år utfalla så, att förslaget icke varder upphöjdt till grundlag. Äfven den eventualiteten, som enligt mitt förmenande långt ifrån är osannolik, vore allt annat än önskvärd, då därigenom den stora och viktiga frågan komme att uppskjutas ännu en treårsperiod.

Jag har, herr talman, sökt framhålla ett af de skäl, som för mig varit bestämmande, då jag ansett, att utskottet bort föreslå Riksdagen införande af proportionella val till båda kamrarna. Nu har man från speciellt rösträttsvänligt håll invändt häremot: Första Kammaren går aldrig in på något sådant. Om vi emellertid skola vänta på rösträttsfrågans lösning, ända till dess att Första Kammaren bekvämar sig att underkasta sig proportionella val, ja, då få vi vänta och vänta länge, ja kanske ett tiotal år eller ännu mer. När tror man då att Första Kammaren skall gå in på allmän rösträtt med majoritetsval? För min ringa del kan jag icke tänka annat, än att Första Kammaren af två i dess ögon onda ting föredrager det minst onda. Äfven ur denna synpunkt, eller att man på den af herr Elowson och mig i vår motion anvisade vägen skulle enligt min tanke fortare komma till en effektiv och lycklig lösning af rösträttsfrågan än på någon af de andra vägar, som blifvit oss anvisade, skall jag yrka bifall till nämnda reservation med afslag å alla de öfriga förslagen.

Att tillämpningen af proportionalitetsprincipen på val till Första Kammaren skulle medföra sådana svårigheter, som herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet antydde, kan jag omöjligen tänka mig. Jag tror, att dessa svårigheter icke skola blifva större, än att de med god vilja kunna öfvervinnas, och visst är, att vill man målet, nog finner man medlen.

Med herr Nydal förenade sig herr *Forssell*.

Herr Hedlund: Herr talman! Först en anmärkning med anledning af ett yttrande, som här nyss fälldes af hans excellens herr statsministern. Han sade bland annat, att det var omöjligt att indela de större städerna i valkretsar. Jag vill då påminna om att regeringen — visserligen en annan regering än den nuvarande — år 1902 framlade ett rösträttsförslag, där just de större städernas indelning i enmansvalkretsar ingick som en beståndsdel, och det förslaget mötte ur teknisk synpunkt inga invändningar.

Man tycker sig för resten här lefva så att säga i en upp- och

nedvänd värld. Vi så kallade radikaler hålla på det bestående och vilja bygga på det beständes grund i fråga om valen till Andra Kammaren, medan återigen de, som eljest med stolthet kalla sig konservativa, med påtaglig ifver omfatta ett förslag, innebärande så många stora och väsentliga nyheter som väl aldrig förut, allra minst med anspråk på att antagas, blifvit framlagda för en svensk Riksdag.

Man må då undra, hvad orsaken är till detta. Ja, här finnes både fruktan och hopp. Fruktan framträdde nyss mycket tydligt i det yttrande, som en ärad talare på smålandsbänken här hade, när han nämligen sade, att en tredjedel af valmanskåren, de nuvarande valmännen, skulle hotas med att blifva utkastad af de två tredjedelar, som de nya valmännen skulle utgöra. Männe denna fruktan är så grundad? Jag skulle vilja tillråda herrarna att liksom jag se igenom den norska statskalendern och den danska förteckningen öfver riksdagsledamöterna. I Norge har man allmän rösträtt sedan år 1898, och där är högern för närvarande vid våldet; i Danmark har man allmän rösträtt sedan år 1867, och där råder för närvarande i folketinget ett vänsterregemente. Hur äro nu dessa representationer sammansatta i jämförelse med vår? Förhåller det sig verkligen så, att den samhällsklass, som med vår rösträtt befolkar vår Riksdag, i stortinget och folketinget blifvit alldeles utsparkad och ersatt med andra samhällsklasser? En undersökning i detta fall visar, att antalet själfägande jordbrukare och arrendatorer utgjorde 48 procent af samtliga ledamöternas antal, i norska stortinget 36 procent af de ordinarie ledamöternas antal och i danska folketinget 49 procent, alltså flera än här i Andra Kammaren; af ämbets- och tjänstemän i statens och kommunens tjänst räknas vi i denna kammare 30 procent, i stortinget 31 procent och i danska folketinget 24 procent af hela antalet ledamöter; af affärsmän — dit räknas då allehanda affärsidkare, industriidkare, köpmän, redare, advokater etc. — funnos i den svenska Andra Kammaren 21 procent, i norska stortinget 28 procent och i danska folketinget 23 procent af hela antalet; af arbetare slutligen ha vi i svenska Andra Kammaren blott 1 procent — egentligen 1.2, men jag tar här endast hela tal — i norska stortinget 5 procent och i danska folketinget endast 4 procent, oaktadt att allmän rösträtt råder såväl i Norge som sedan gammalt äfven i Danmark. Det är äfven att märka, att landtmannaelementen i Danmark särskildt gynnas däraf, att där icke finnes något bostadsband, utan t. ex. i Köpenhamn kan som riksdagsman väljas en person, som är boende i en landtmansvalkrets.

Talet om att den nuvarande hufvudbeständsdelen af representationen skulle blifva alldeles utsöndrad och helt nya element i dees ställe inkomma är således en fabel och ingenting annat.

Men vinner man då ingenting med införandet af allmän rösträtt, blir det då alldeles samma tillstånd som förut? Ja, det blir så, att den kammare som då skulle bildas nog komme att syssla med åtskilliga andra frågor och ägna dem större uppmärksamhet, än den förutvarande Andra Kammaren, där man icke behöft taga hänsyn till hela den stora valmanskår, som först med allmän rösträtt skulle få inflytande vid valen.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Så talades äfven här något om det förskräckliga majoritetsvälde, som skulle blifva en följd af enmansvalkretsarna, i all synnerhet om allmän rösträtt infördes. Majoritetsvälde i och för sig uteslutes emellertid icke af proportionella val, och det uppgifves icke heller, att så skulle vara förhållandet. Majoritetsvälde finnes alltid. Så snart vi skola göra något, är det alltid flertalet, som bestämmer hvad som skall göras och hur det skall göras; där finnes alltid ett mindretal, hvars mening åsidosättes, så länge man nämligen icke är fullständigt enig. Men det är frågan om ett beroende och särande majoritetsförtryck. Jag vill påstå, att sådant endast kan förekomma under två förutsättningar. Den ena af dessa är, att den allmänna meningen under en lång tid har blifvit tillbakaträngd, såsom fallet var i Norge i början af 1880-talet, där ett minoritetsvälde räckte onaturligt länge, hvilket medförde, att det utbildade sig ett tvång och en kamp mot majoriteten, som nog kanske tog form af förtryck. Det andra fallet är det, som vi se i Belgien. Där står å ena sidan ett klerikalt politiskt parti och å andra sidan ett andra parti, som icke delar det förras religiösa öfvertygelser utan strider emot densamma, och däraf uppkommer en religiös intolerans, som skärper förhållandena, så att där skulle utan tvifvel enkla majoritetsval leda till ett skadligt majoritetsförtryck. Där tillgår så, att en mening icke bildas inom Riksdagen, utan uppstår ute i landet och där vinner anslutning ibland befolkningen, så småningom vinner en valkrets för sig och sedan en annan o. s. v. och därmed också dessa valkretsars representanter, och så blifver efter hand majoritet för denna åsikt inom Riksdagen, och majoriteten framträder så starkt att åsikten till slut blir den segrande. Så går det till i verkligheten där, allt annat som säges är konstruktion.

Jag skall be att få för kammaren föredraga ett litet utdrag ur ett arbete om den parlamentariska valrätten, som en framstående tysk kännare till de civiliserade staternas författningar skrifvit. Författaren till detta arbete, Georg Meyer, har där i ett kapitel äfven behandlat frågan om proportionella val och yttrar om dem bland annat följande: »För öfrigt kan frågan, om det är lämpligt att införa proportionsval, ingalunda besvaras lika för alla stater. Minst lampar det sig för parlamentariskt styrda stater, vare sig monarkier eller republiker. Ty det skall sällan skapa starka flertal i parlamentet, och sådana äro alldeles nödvändiga till stöd för en parlamentarisk regering. Den omständigheten, att man icke ansett proportionsvalet fullt förenligt med den parlamentariska regeringsformen, bidrog också i Belgien år 1894 till att regeringsförslaget afböjdes. I monarkier med utprägladt monarkisk princip är proportionsvalet mindre betänkligt; men här har man äfven endast ringa behof däraf, emedan mindretalen finna sitt skydd hos monarken. Bäst ägnar det sig för sådana republiker, där regeringen är oberoende af folkrepresentationen, och befolkningen har tillfalle att omedelbart deltaga i afgörandet af statsaffärerna genom referendum eller dylika inrättningar.» Sätta vi här Första Kammaren i stället för regeringen, är detta uttalande fullt tillämpligt på våra förhållanden, ty i vårt land ha vi också parlamentarism, men denna bestämmes genom de gemensamma voteringarna.

De äldre ledamöterna af kammaren minnas nog huru landtmannapartiet efter hand arbetat sig fram till stor makt och myndighet uti denna kammare. Landtmannapartiet hade sitt gifna program, som det sträfvade att genomföra. Det lyckades icke riktigt förrän det kom till den makt, att det ingrep afgörande vid de gemensamma voteringarna. Först då kom en regering till stånd, hvilken satte som sitt program att genomföra landtmannapartiets önskemål. Det är på de gemensamma voteringarna som vår parlamentarism hänger. Är det så, att Andra Kammaren i regeln vinner vid de gemensamma voteringarna, då tillförsäkras den sig en regering som lyssnar till dess önskemål. Men är det så, att denna kammare icke vinner i de gemensamma voteringarna, ja, då lyssnar regeringen till den kammares önskemål, som vunnit i desamma.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.*

Jag undrar, hvad svar man skulle ha fått af Carl Ivarsson, om han på den tid han ledde landtmannapartiet till seger hade tillfrågats, hvad han tänkte om ett proportionellt valsätt, som skulle garantera, att i denna kammare alltid skulle komma att finnas en flygel, som skulle för kammaren fördärfva utsikterna att kunna öfva något inflytande på utgången af de gemensamma voteringarna. Jag tror nog, att han hade betackat sig för ett sådant valsätt, och för den, som tviflar därpå, kan den gamla landtmannaveterans vitsord, som just denna vår lagt sina ögon tillhopa, måhända gälla något. Han dolde icke, utan framhöll tvärtom uttryckligen sin mening om de proportionella valen. Nu kan man ju tänka, att kammaren gärna skulle kunna lämna denna maktställning i tanke, att helt och hållet andra element skulle komma efter oss än de, som nu sitta här. Kanske man därför skulle kunna tycka sig bidra till fosterlandets väl, i fall man icke gifver denna efterkommande kammare samma myndighet, som man eftersträfvat för egen del. Men, mina herrar, det är för *edra egna* efterkommandes kammare, som I nu skolen bestämma maktställningen. Erfarenheten från Norge och Danmark, hvilken jag nyss omnämnde, visar, att det icke blir någon sådan förändring, som man här antagit. Detta gör, mina herrar, att äfven om åtskilliga andra med lätt hjärta äfventyra en förändrad maktställning mellan Riksdagens båda kamrar, jag icke har kunnat göra det, och detta har varit hufvudskälet, hvarför jag icke kan rösta för konstitutionsutskottets förslag och icke heller för den kungl. propositionen.

Herr Hammarskjöld: Herr talman! När jag suttit här och hört den långa diskussionen samt hört, huru man från vänstersidan så godt som enstämmigt fördömt det proportionella valsättet, har jag icke kunnat värja mig för en tanke, som måhända, när jag nu uttalar den, skall ifrån vänsterhåll uppfattas nästan som en förolämpning — hvilket jag skulle beklaga, ty det är icke min mening — men jag kan i alla fall icke låta bli att uttala den — den tanken nämligen: voro dessa ord om proportionella valsättet i Riksdagens skrivelse år 1902, voro de från vänsterhåll sedt någonting annat än ett lockbete; var det kanske blott meningen att med detta lockbete få fram en proposition om allmän rösträtt? Det var således den allmänna rösträtten, som man ville hafva, men man tänkte väl, att man

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

icke kunde få denna, om man icke sockrade in den för att göra den mera smaklig, och därför lade man till detta, att den allmänna rösträtten skulle vara förenad med det proportionella valsättet. Jag får erkänna, att mitt förstånd icke räcker till att på annat sätt förklara det motstånd, som nu har rests mot det proportionella valsättet. Det erkännes ju från de flesta håll och snart sagdt allmänt, att om man skall ha proportionellt valsätt, regeringens förslag är mästertligt utarbetadt, men i allt fall vill man icke hafva det, och man ställer nu upp alla möjliga invändningar och skäl, hvarför man icke vill hafva det. Somliga säga, att vi icke skola hafva proportionella val till Andra Kammaren, om man icke på samma gång får införa sådana till Första Kammaren. Jag var icke med i Riksdagen år 1902, men kvarken i Riksdagens skrifvelse eller någon annorstädes har jag kunnat finna något uttalande, att det ens var ifrågasatt någon tanke på proportionella val äfven för Första Kammaren. År 1902 var icke tal om annat än Andra Kammaren, så vidt jag vet åtminstone. Har jag därvid tagit miste, skall jag villigt erkänna det, men för närvarande tror jag att så är. Så framhållas de stora svårigheterna vid tillämpningen; allmänheten skulle hafva så svårt att fatta det och det skulle förorsaka så mycket besvär. Jag frågar i min tur: var man då okunnig därom, att det proportionella valsättet alltid skulle medföra sådant. Jag får för min del säga, att jag i början innan kommitténs förslag framkommit såg på denna fråga med mycket skeptiska ögon och trodde att det svårligen skulle låta sig göra att åstadkomma ett klart och lämpligt proportionellt valsätt, men sedan jag sett, hvad först kommittén och sedermera Kungl. Maj:t föreslagit, har jag för min del icke kunnat finna, att det är så märkvärdigt svårt. Så säges, att det är en allmän folkopinion mot det proportionella valsättet och att folket icke skulle vilja veta af det. Huru vet man det? Huru har denna opinion kommit till? Jo, i de allra flesta fall har det varit så, att sådana personer, som själfva icke tyckt om det proportionella valsättet, hållit folkmöten, där hafva de talat mot detta valsätt och så hafva de fått en resolution, som de kanske förut haft färdigskrifven i fickan, antagen, men i huru många fall hafva de försökt att för mötesdeltagarne på ett enkelt och lättfattligt sätt klargöra denna valmetod? Det skulle vara intressant att veta. Jag tror, att det skulle vara ett mycket litet antal fall, där man verkligen gjort försök att tala om för valmännen, huru det går till. Jag har gjort ett försök därtill inför mina valmän. Jag har sökt att på ett enkelt och lättfattligt sätt förklara hela proceduren och fick till svar af dem: Jaså, var det icke konstigare än så. Jag tror, att man skulle hafva fått det svaret på bra många ställen i vårt land i stället för de resolutioner, som på nyss antydda sätt tillagats.

Herr Staaff började i förmiddags med att söka befria oss från rädslan för de följder, som skulle kunna komma af allmän rösträtt utan proportionella val, och han gjorde särskildt ett så vackert försök att rentvätta socialdemokraterna. Herr Branting har sedan på aftonen fortsatt detta rentvättningsarbete, och skulle man tro dem, skulle socialdemokraterna vara riktiga guds englar. Men det framlyste allt emellanåt någonting sådant som att, om man nu icke ville

lösa frågan på det sätt han önskade, skulle det nog icke gå riktigt bra i framtiden, och han antydde alltså något litet, att han kunde visa klorna. Ja, nog talar han ganska vackert här, men han talade nog icke fullt lika vackert på första-maj-demonstrationerna. Jag har tyvärr icke beredt mig på denna sak och har därför icke till hands några af de resolutioner, som antogs här och där i landet vid dessa demonstrationsmöten. Jag tror eljest, att man skulle kunna leta upp ett litet vackert florilegium af sådana, som icke riktigt väl stämma öfverens med hvad som i dag hörts från herrar Staaff och Branting.

Vidare uttalade herr Branting sitt starka ogillande däraf, att en del tidningar hade, som han uttryckte sig, agiterat, med en mängd skrämskott för att förmå Riksdagen att antaga Kungl. Maj:ts förslag, och han yttrade vidare, att en sådan agitation ej borde få bedrifvas. Det låter ganska egendomligt i hans mun, när han varnar mot agitation. Jag undrar, hvilket parti här i landet agiterat skarpast. Är det kanske de konservativa? Jag tror, att vi kunna komma öfverens därom, att det är herrar socialdemokrater, och jag skulle vilja säga till herr Branting med användning af ett gammalt ordstaf: den skall icke börja kasta sten, som själf sitter i glashus.

Jag skall icke förlänga diskussionen; jag skall förklara helt kort och godt, att jag mycket väl kan vara med om allmän rösträtt, men att jag icke vill vara med om allmän rösträtt i enmansvalkretsar med majoritetsval. Det anser jag vara ett farligt experiment, som vi åtminstone icke genast böra öfvergå till.

Jag blef genom herr justitieministerns anförande i förmiddags för min del öfvertygad därom, att regeringens förslag i fråga om 17 § är bättre än det af herr Moberg och friherre Barnekow framlagda. Förut hade jag visserligen ansett, att detta var det bästa, men jag blef, som sagdt, af herr justitieministerns utmärkt klara och bevisande framställning öfvertygad därom, att jag helst borde rösta för regeringens förslag. Om emellertid detta icke vinner någon större tillslutning, ansluter jag mig i allt fall till nyssnämnda af herrar Moberg och friherre Barnekow afgifna reservation.

Herr *Lundell* instämde häruti.

Herr Svensson i Skyllberg: Herr talman! Mot konstitutionsutskottets förslag, sådant det nu föreligger, hafva riktats så många skarpa angrepp såväl af anhängare som motståndare till det proportionella valsättet, att det väl ej är skäl att längre tala om detsamma. Jag vill emellertid säga, att det ingalunda torde vara så afskräckande som det här framställt. Den värsta anmärkningen är väl den om de oformliga valkretsarne för de städer, som skulle rösta samfaldt.

Jag ber emellertid att få påpeka, att denna olägenhet är af delvis öfvergående natur. Vi veta ju, att städernas folk-mängd är stadd i ganska rask tillväxt. Under de sista 40 åren har den för hvarje 20-års-period vuxit med i genomsnitt inemot sextio procent, och det är ju ingen anledning att antaga, det tillväxten för framtiden skall blifva mindre. Salunda skulle inom 20 år efter förslagets tillämpning med all sakerhet $\frac{1}{8}$ af rikets hela befolk-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

ning vara bosatt i städerna, och antalet stadsvalkretsar sålunda blifva större än nu föreslagits samt i följd däraf valkretsarne icke blifva så oformliga och orimliga. Och 20 års tid är väl i allt fall endast en helt kort tid, då det gäller ett nytt statsskick. Man säger vidare, att vi dock finge behålla tremansvalkretsarne. Om tremansvalkretsarne också icke teoretiskt tillfredsställa proportionella valsättets idé, så kan man dock med dem erhålla en rätt god representation, hvilket väl dock är hufvudsaken? Minoriteten kommer väl i alla händelser bättre till sin rätt i tremansvalkretsar med proportionella val än i enmansvalkretsar med majoritetsval.

Afven för tanken om städernas skiljande från landsbygden kan vara mycket som talar. Om de olika valmanskårerna hade samma lätthet att deltaga i valen och göra sig där gällande, så att valmanskårerna på landsbygden efter hufvudtal skulle få lika stort inflytande på valen som valmanskårerna i städerna, då vore icke så mycket att säga mot sammanslagningen.

Emellertid tjänar det väl nu icke mycket till att hålla på konstitutionsutskottets förslag och därför får jag förklara, att jag kommer att gifva min röst åt det förslag, som med bibehållande af den proportionella valmetoden har största utsikten att vinna framgång i denna kammare.

Jag vill ytterligare tillägga, att af de garantier, som ifrågasatts — låt vara att afven andra äro lämpliga och nödvändiga — det dock endast är de proportionella valen, som hafva någon större praktisk betydelse. Det minsta, som den nuvarande valmanskåren kan begära, om den skall gå med på allmän rösträtt, är väl också, att man skall tillämpa en sådan valmetod, att den nuvarande valmanskåren kan göra sig gällande efter hufvudtalet.

Det säges af motståndarne till det här föreliggande förslaget, att detta endast innebär en skenreform och en fuskreform, men jag hemställer till herrarne, om man verkligen kan kalla denna reform för en skenreform och en fuskreform, då, om densamma genomföres, det för stiftande eller upphäfvande af lag fordras godkännande af majoriteten bland de nu orepresenterade. En sådan radikal förändring kan väl icke kallas skenreform. Det säges vidare, att genom det proportionella valsystemets tillämpning skulle vi i denna kammare få ett stort annex till Första Kammaren. Jag förstår icke denna varning och detta hot med Första Kammaren, som så ofta höres här i Andra Kammaren. Hvad är då Första Kammaren? Jo, såvidt jag kan förstå, en samling erfarna, kunniga och fosterlandsälskande män, som i vissa fall äro litet mer konservativa än vi, men oftare hafva en vidare syn på tingen, män, hvilkas öden äro nära förbundna med fosterlandets öden. Att varna Andra Kammaren för dessa män, finner jag för min del vara högst olämpligt. Om vi skola varna för några medborgare i vårt land, tror jag, att man får se hän på en annan flygel än den man här pekat på.

Det undrades här, hvad Carl Ivarsson skulle ha sagt, om ett sådant förslag som det här föreliggande hade framlagts på hans tid. Ja, Carl Ivarsson var nog en framstående man, men förhållandena

hafva ändrats sedan den tiden han lefde. Hade han varit med nu, tror jag, att han skulle göra bestämd front mot vänstra flygeln.

Då jag, som sagdt, icke kan finna, att det förslag, som jag här närmast skulle vilja understödja, har några utsikter till framgång, kommer jag att med min röst biträda det förslag, som mest öfverensstämmer med det förra, nämligen det af friherre Barnekow här framställda förslaget. Om detta skulle falla här i denna kammare, är det högst ovisst, om något förslag kan vid kommande riksdag gå igenom i båda kamrarne. Men få vi icke rösträttsfrågan förberedande löst under denna period, gå vi för visso till mötes en långvarig och uppsplitande strid i denna ofruktbara fråga. Men vi hafva sannerligen icke råd till det, utan vi måste tänka på att få denna fråga bragt ur världen, så vi här kunna ägna oss åt hvad som är för nationen viktigare än denna fråga, nämligen de ekonomiska frågor af olika slag, som vänta på sin lösning.

Under förhoppning att ett af de förslag, som omfatta proportionellt valsätt, måtte blifva nu antaget, yrkar jag närmast bifall till det af friherre Barnekow framställda förslaget.

Herr Setterberg: Herr talman, mina herrar! Då jag nu meddelar, att jag i allo ansluter mig till det af friherre Barnekow här framställda yrkandet, har jag med detsamma angifvit, att jag gillar de skäl, som stå bakom detta yrkande och bära upp detsamma. Det är dock öfverflödigt att här förlänga diskussionen med att ytterligare anföra dessa skäl. Afven om de för mig te sig i olika nyanser, blifva de dock i hufvudsak desamma som de, hvilka här i så rikt mått anförts till förmån för det proportionella valsättet.

Om nu så lyckligt skulle vara, hvilket jag för min del på det lifligaste hoppas, att det af friherre Barnekow här framställda förslaget vid detta tillfälle blir antaget, och sålunda båda kamrarne enat sig om det proportionella valsättet såsom grundval för den rösträttsreform, hvilken ju alla vilja ha till stånd, — skulle så lyckligt vara, att detta förslag nu antages och förklaras hvilande, kommer därefter den dag, då det skall omsättas i praktiken, och därför kan det vara angeläget att äfven närmare se till, huru den valmetod egentligen är beskaffad, hvilken vi här skola tillämpa.

Med de åsikter, som jag i hufvudfrågan hyser, hade det varit mig kärt, om icke några invändningar kunnat göras med afseende å ifrågavarande metod. Så är emellertid icke fallet. Jag kan icke dölja för mig, att den af Kungl. Maj:t nu föreslagna valmetoden lider af rätt väsentliga brister. Då jag, sasom en vän till det kungl. förslaget i hufvudsak, fäster uppmärksamheten på dessa brister, är det gifvet, att jag icke gör detta för att lägga hinder i vägen för förslaget antagande, utan jag gör det för att, såsom det höfves en god vän, påvisa för den, hvilken jag vill gynna, att ett och annat kan ännu vara att rätta och förbättra för att det resultat, som man vill uppnå, må blifva det bästa möjliga.

Det anfördes i förmiddags af en talare på stockholmsbänken hufvudsakligen trenne invändningar mot den här ifrågasatta valmetoden, och dessa invändningar äro alldeles desamma, som jag för min

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren.
m. m.
(Forts.)

del skulle vilja göra. Den talaren ställde dessa invändningar i en bjärt belysning och jag är ledsen att säga, att jag icke kan skänka dem en mildare dager.

Det är nog så, att den föreskriften i det kungl. förslaget, att man redan sex veckor före valet måste sammansätta vallistorna, innebär en inskränkning i valmännens frihet. De hafva då nämligen att vid valtillfället endast välja mellan dem, som så lång tid förut blifvit uppställda, och äro således förhindrade att gifva sin röst åt den kandidat, som måhända närmare valet för dem framstår såsom mera antaglig. Det kan till och med hända, att rätt obehagliga förvecklingar hinna inträffa under den tid, som förflyter mellan vallistornas uppgörande och valtillfället. En eller annan af de personer, som blifvit uppsatta på en vallista, kan ju råka i sådana omständigheter eller förhållandena kunna i öfrigt gestalta sig så, att väsentliga förändringar behöfva göras och vålla allvarliga olägenheter. Det värsta är dock, som sagdt, att valmannen endast har att välja mellan de namn, som från början uppsatts, och fråga är, om man icke i själfva verket kan säga, att därigenom en inskränkning gjorts i valets egenskap af att vara ett direkt val. Skulle det nämligen vara direkt i fullaste bemärkelse, borde valmännen ha tillfälle att vid valet kunna välja ett annat namn än de, som blifvit uppsatta på vallistorna. Väl invändes det, att man kan icke heller nu, praktiskt taget, välja mellan hvilka kandidater som helst, utan man måste för sammanhållningens skull rösta på några vissa, af särskilda partier uppställda. Ja, det är sant, men man är för närvarande i alla fall icke bunden vid att så långt som sex veckor förut bestämma, hvilka kandidater man vill välja emellan. Olägenheterna med det nuvarande valsättet äro, kan man säga, i detta afseende så godt som inga, medan de däremot enligt Kungl. Maj:ts förslag ovillkorligen blifva rätt kännbara.

Vidare påpekade herr Staaff, att med det kungl. förslaget följer en viss otillförlitlighet med afseende på det utslag, som valet gifver. Detta är en anmärkning, som från flera håll och de mest vederhäftiga sådana riktas emot förslaget. Den har icke heller kunnat på nöjaktigt sätt vederläggas, utan torde nog få anses kvarstå.

Sedan ha vi det ständigt — senast idag på förmiddagen — hörda talet om denna valmetods svårbegriplighet. Sägna hvad man vill, kan det icke bortresoneras, att den verkligen är svårbegriplig och omständlig. Detta erkänner äfven utskottet i sitt betänkande, där det heter, att denna metod är »omständlig och i viss mån invecklad».

Äfven andra anmärkningar kunna riktas mot den af Kungl. Maj:it här föreslagna valmetoden. Särskildt vill jag framhålla, att den gynnar de fastare organiserade partierna och sätter de svagare organiserade i en mindre gynnsam ställning.

Jag har velat såsom en vän till det kungl. förslaget i hufvudsak anföra dessa de väsentligaste invändningar, som kunna göras mot detsamma, emedan jag håller före, att det vore oklokt att blunda för dess svagheter.

Såsom förhållandet nu är, kommer utan tvifvel mången, som i

själ och hjärta skulle vilja ansluta sig till det kungl. förslaget att ställa sig tveksam, ty han kan ju befara, att när det skall tillämpas, skola dess brister och olägenheter vålla, att det i praktiken icke gestaltar sig så fördelaktigt, som man egentligen afsett, och på grund häraf skall mångens ifver svalna, så att han kanske underlåter att biträda förslaget och i stället lånar ett villigt öra åt locktonerna från andra håll.

Vidare är det att märka, att om nu ett förslag med proportionella val blir antaget såsom hvilande vid detta tillfälle för att definitivt antagas nästa valperiod, komma helt visst det proportionella valsystemets motståndare att så väl som möjligt bruka tiden och söka till sin fördel slå mynt af svagheter i själva valmetoden.

Vid sådant förhållande är det nog icke ur vägen, att man redan i god tid tänker sig för, huruvida det icke är möjligt att utfinna en valmetod, som är enkel och pålitlig och mot hvilken icke kunna göras de mera allvarliga invändningar, som framställts mot det af Kungl. Maj:t föreslagna valsättet. Försök i den vägen ha redan vid denna riksdag blifvit gjorda, dels af en motionär i Första Kammaren, dels af en motionär i denna kammare, dels äfven af mig.

Grundtanken i det förslag, som jag tillåtit mig framlägga, är helt enkelt den, att då man går att utfinna en proportionell valmetod, måste man fråga sig, hvad det egentligen är, som proportionaliteten skall gälla, och det svar man då får, är att den skall gälla meningsskiftningarna, sådana de taga sig uttryck i intressegrupper och partier. Och sedan blir uppenbarligen nästa åtgärd att draga ut konsekvenserna af ett dylikt medgifvande. Genom att då på röstedeln uppskrifva äfven partiets namn har man tydligt angifvit, under hvilken fana man går till valet. Och när man handlar så där rent och klart, då inträffar det märkliga, att hela saken ter sig ofantligt mycket enklare än eljest, då man liksom söker leka kurra gömma med sig själf. Ty skillnaden mellan den metod, som jag tillåtit mig framlägga, och den, Kungl. Maj:t framlagt, är den, att jag räknar med *en* obekant, där Kungl. Maj:t räknar med *två* obekanta. För mig är det endast personen, den som skall väljas, som är obekant, för Kungl. Maj:t äro både personen och partiet obekanta. Och som vi veta, förhåller det sig så, att då man endast har *en* obekant att räkna med, så ställer sig hela räkneoperationen mycket mera lättvindig, än då man har att räkna med *två* obekanta.

I min motion har jag närmare utvecklat grunderna för denna metod; och jag skall här icke ånyo anföra dem. Motionen var ju icke längre än att de fleste af herrarne, antager jag, ögnat igenom densamma. Då den tillika rört sig med helt enkla begrepp, så bör man utan något djupare studium vid första ögonkastet ha sett, hvad den innebär.

Mot denna motion har konstitutionsutskottet icke haft annan invändning att göra, än att den, enligt utskottets mening, påtagligen lider af det felet, »att den icke innehåller någon garanti emot valmissbruk genom användande af oriktig partibeteckning.» Jag måste tillstå, att, då jag såg, att utskottet icke haft värre att anföra, jag sade mig själf: det här är ju ungefär detsamma, som om utskottet

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

redan godkänt motionen. Ty hade utskottet velat granska den närmare och sökt att gå sin egen invändning mot den in på lifvet, så hade dessa »påtagliga» brister och olägenheter, hvarom utskottet talar, visat sig vara endast skenbara; ja, det skulle visat sig, att de helt enkelt icke förefinnas. Det är nämligen i praktiken alls icke att befara, att en dylik röstning med oriktig partibeteckning skall komma att äga rum. Ty det parti eller den grupp, som skulle vilja försöka något sådant, utsätter sig för så stor risk, att det vore ett själfmord — om jag får använda ett sådant uttryck — sedt från synpunkten af hvad detta partis röstvitalitet innebär. Och en klok partiledning skulle icke gifva sig in på ett sådant experiment. Den skulle endast kunna våga det under den förutsättningen, att den med säkerhet visste, att det parti, af hvars beteckning den med orätt ville begagna sig, vore så illa stäldt, att därinom icke funnes namn, som kunde samla omkring sig något större antal röster. Men ett så vacklande parti skulle nog råka ut för allehanda andra vedervärdigheter och i alla fall ha mycket liten utsikt att bestå i den kamp, som äger rum vid valtillfällen. Nej, sanningen är, att det parti, som ett annat parti ville exploatera, skall nog veta att vara på sin vakt, så att icke dessa obehöriga parasiter kunna innästla sig hos det och suga dess lifskraft.

Som sagdt, vill man granska dessa invändningar närmare — det är icke lämpligt att nu ingå på detaljförhållanden — så kunna ju siffror ställas upp, som visa att mitt resonemang är riktigt och som vederlägga de farhågor, som möjligen ännu kvarstå hos någon.

Utskottet säger för öfrigt, att äfven Kungl. Maj:ts metod kan råka ut för denna olägenhet, ehuru dock endast i undantagsfall. Ja, man kan ju lämna därhän, huruvida det blefve undantagsfall eller icke. Man har ingen möjlighet att förutsäga detta. Utskottet anser emellertid, att Kungl. Maj:ts metod innebär garantier mot missbruk af den beskaffenhet, hvarom nu är tal. Men i fråga om garantier mot missbruk förhåller det sig nog ytterst så, att hur man än söker värna om en sak för att förebygga missbruk af densamma, man aldrig kan till fullo uppnå målet, ty den, som är ute i ond afsikt, är uppfinningsrik och skall veta att kringgå de meddelade bestämmelserna, hur skickligt man än formulerat dem. Den enda verkligt betryggande garantien mot missbruk är, att ingen finner med sin fördel förenligt att öfva ett sådant, och för den händelse jag vågade taga kammarens tid längre i anspråk, tror jag, att jag skulle kunna uppvisa, att den i min motion föreslagna metoden, som i alla afseenden verkar automatiskt, äfven härvidlag vet att, om jag då får säga, värja sig. Huru detta tillgår, kan ju endast påvisas med sifferuppställningar, och därmed kan jag nu icke besvara kammaren. Vare det nog sagdt, att det med lätthet kan uppvisas, att enligt min metod ingen kan finna det vara med sin verkliga fördel förenligt att öfva missbruk, och därmed är den bästa garantien vunnit mot missbruks öfvande.

Nu vill jag visst icke göra anspråk på att hafva funnit Columbi ägg eller påstå, att hvad jag tillätit mig endast skisseradt framlägga verkligen i alla afseenden innebär lösningen af det svåra valmetods-spörsmålet. Jag tror fastmer, att idén kan fylligare utarbetas och

fullkomnas. Sker så, tror jag nog, att den skall vinna mera beaktande, än som hittills kommit den till del, ehuru jag är glad att kunna säga, att den i en grad, som jag i förstone knappast vågat hoppas, vunnit omdömesgillt erkännande.

Andamålet med, att jag vid detta tillfälle något mera ingående yttrat mig om valmetoden, är att jag velat förebygga, att då den af Kungl. Maj:t föreslagna valmetoden säges vara den enda användbara, man skulle, af fruktan för att det proportionella valsättet öfver hufvud taget nödvändigt måste innebära allvarliga brister i nu ifrågasvarande afseende, låta afhålla sig från att med entusiasm och tro omfatta detta valsätt i dess grundväsentliga drag. Utvägar för enklare metoders uppställande kunna nämligen, såsom sagdt, uppvisas. Detta är min öfvertygelse, och jag har blifvit starkt i densamma genom samtal med andra, på hvilkas utsago i detta hänseende jag sätter värde.

Herr Staaff citerade ett yttrande af någon lärd man — han kallade honom en framstående proportionalist, och jag förmodar därför, att han var en lärd man. Denne man hade yttrat, att det funnes ett fullkomligt proportionellt valsätt, men att detta vore obegripeligt. Med hvad jag anført tror jag mig emellertid hafva antydt, att den möjligheten icke är utesluten, att det i stället kan komma att heta, att det finnes fullt användbara och pålitliga proportionella valmetoder, men att de hafva det emot sig, att de synas alldeles för enkla och därför icke ingifva förtroende. Det förefaller nämligen beträffande proportionella valsystem vara så, att de nödvändigt måste te sig krångliga för att man skall hysa tillit till dem. Jag skulle önska, att man en gång komme ifrån denna tankegång, och att man i stället sökte komma in i den åskådningen, att det dock är möjligt, att den rättvisa idé, som innebäres i det proportionella valsättet, äfven kan uppbäras af enkla medel.

Jag skulle onekligen vara mycket böjd för att en hemställdan gjordes till Kungl. Maj:t därom att Kungl. Maj:t ville taga i förnyadt öfvervägande, hvilken proportionell valmetod lämpligen bör läggas till grund för valen till Andra Kammaren. Men jag skall åtminstone icke för ögonblicket göra ett dylikt yrkande, utan skall nu inskränka mig till att, såsom jag gjorde redan i början af mitt anförande, yrka bifall till friherre Barnekows förslag.

Som tiden nu var långt framskriden samt flere talare anmält sig för yttrandes afgifvande, uppskötts den vidare behandlingen af ifrågasvarande utlåtande till morgondagens plenum kl. 11 f. m.

§ 2.

Anmälades och godkändes följande inkomna förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från *statsutskottet*:

n:o 130, angående regleringen af utgifterna under riksstatens andra hufvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet, och

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.

(Forts.)

n:o 137, angående reglering af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet,

från *bevillningsutskottet*:

n:o 147, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående villkoren för postbefordran af tidningar och andra periodiska skrifter,

n:o 148, angående ändring af dels § 8 tulltaxeunderrättelserna dels ock gällande taratariff,

n:o 149, angående en inkomstskatt för år 1905,

n:o 150, angående ändringar i gällande brännvinsförsäljningsförordning,

n:o 151, angående bestämmelserna rörande sjöfarten och gränstrafiken mellan Sverige och Norge,

n:o 152, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i gällande förordning angående stämpelafgiften, och

n:o 153, angående dels förändrad lydelse af 33 § bevillningsförordningen, dels och ändrade föreskrifter rörande bevillning för inkomst af kanalanläggning och järnvägsdrift, samt

från *lagutskottet*:

n:o 154, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om samäganderätt, till lag om ändrad lydelse af 94 § skiftesstadgan samt till lag om ändrad lydelse af 29 § i lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring,

n:o 155, i anledning af väckta motioner angående ändringar i gällande sjöfartslagstiftning, och

n:o 156, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förlängning af tiden, under hvilken förordningen den 6 juni 1883 rörande de lappar, som med renar flytta emellan de förenade konungarikena Sverige och Norge, skall vara gällande.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 11,16 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.